

บทที่ 3

รำวงอาชีพ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

รำวงอาชีพ กระจายตัวจากสังคมเมืองหลวงสู่สังคมระดับท้องถิ่น ทั้งนี้มีการประยุกต์รูปแบบที่มีความผสมผสานระหว่างความเป็นไทยกับสากล เกิดเป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นแบบเดียวกันทั่วทั้งประเทศ ซึ่งจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ยังสามารถคงรูปแบบรำวงอาชีพให้เห็นได้อย่างชัดเจน ในบทนี้ผู้วิจัยจึงขอลำถึงความเป็นมาและลักษณะของรำวงอาชีพ ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ประวัติคณะรำวงอาชีพ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

3.2 การประกอบธุรกิจ

3.3 รูปแบบการแสดง

3.1 ประวัติของคณะรำวงอาชีพที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

รำวงอาชีพที่เกิดขึ้นในจังหวัดชลบุรี เป็นผลจากการแตกตัวของการเล่นรำวงตามที่รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามส่งเสริมให้มีตั้งได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งทางจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีความเจริญจังหวัดหนึ่งจากการค้าและทางคมนาคม เป็นจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออกของไทยที่ใกล้กับกรุงเทพฯ ที่เป็นเมืองหลวงเพียง 93 กิโลเมตร¹

ชลบุรีเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์อย่างยิ่งเมืองหนึ่งของประเทศไทยด้านการกสิกรรม นอกจากนี้ยังเป็นเมืองอุตสาหกรรมโดยเฉพาะการทำน้ำตาลทรายและแป้งมันสำปะหลัง ป่าไม้ของจังหวัดชลบุรีนับว่าเป็นอุตสาหกรรมอย่างหนึ่งที่ทำกันเป็นล่ำเป็นสัน เริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา และยังคงทำกันอยู่ถึงปัจจุบัน

¹ กรมศิลปากร กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, อักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทย อักษร อ ข ขข (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา) หน้า 83.

ชาวเมืองชลบุรีส่วนมากเป็นพ่อค้าแม่ค้ากันแทบทั้งนั้น ซึ่งชาวเมืองจะมีฐานะดีกว่าชาวเมืองอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียง ดังนั้นจะพบว่ามีราษฎรจากจังหวัดอื่นต่างเดินทางมาหางานทำเป็นจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้เหตุที่ทำให้จังหวัดชลบุรีได้รับความเจริญก็คือ ในอำเภอศรีราชาเป็นเกาะที่มีชาวเรือต่างประเทศเดินเรือบรรทุกสินค้าเข้ามายังประเทศไทย จะต้องแวะมาจอดที่เกาะสีชังเสมอ ส่วนใหญ่จะมาเที่ยวที่สโมสรชาวเรือพาณิชย์ ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า WERCHANT MARINE CLUB ชาวเรือทุกคนเมื่อได้มาทอดสมอลงที่เกาะสีชัง เขาจะใช้ชีวิตกันอย่างเต็มที่ ผู้คนจึงมาทำมาค้าขายกันอย่างคึกคัก แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีเรือมาจอดเพื่อขนถ่ายสินค้าเหมือนเมื่อก่อนแล้ว เนื่องจากรัฐบาลได้ขุดสันดอนที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา เรือใหญ่ที่กินน้ำลึกเข้าไปจอดที่ท่าเรือกรุงเทพฯ ที่เดียวไม่ต้องแวะจอดเพื่อขนถ่ายสินค้าเหมือนเมื่อก่อน

ในท้องที่อำเภอบางละมุงมี 8 ตำบล ประกอบด้วย อำเภอบางละมุง ตำบลบางละมุง ตำบลหนองปรือ ตำบลหนองปลาไหล ตำบลโป่ง ตำบลเขาไม้แก้ว ตำบลห้วยใหญ่ และตำบลตะเคียนเตี้ย ซึ่งตำบลห้วยใหญ่ประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน คือ บ้านทุ่งคา บ้านทุ่งละหาน บ้านซากนอก บ้านห้วยใหญ่ บ้านนา และบ้านบึง จากสถิติจำนวนประชากรตามหลักฐานทางทะเบียนราษฎร ใน พ.ศ. 2542 พบว่า จำนวนประชากรของตำบลห้วยใหญ่ รวมชาย-หญิง มี 18,645 คน มาเป็นอันดับที่ 3 ของประชากรในอำเภอบางละมุง

ดังนั้นเมื่อเมืองมีความเจริญ จึงมีผู้คนอาศัยอยู่มาก เศรษฐกิจภายในจังหวัดจึงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้เกิดสิ่งบันเทิงหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม รำวงอาชีพเป็นการแสดงเพื่อการค้าอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นและเป็นที่นิยมของผู้คนภายในจังหวัดมาก ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดรำวงอาชีพในจังหวัดชลบุรี ก็คือ การตั้งฐานทัพเรือสัตหีบใน พ.ศ. 2463² ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-

² ศรี อมาตยกุล, ทัศนสารไทยจังหวัดชลบุรี (กรุงเทพฯ : สำนักวัฒนธรรมทางศิลปกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ,ม.ป.ป.), หน้า 59-60.

เจ้าอยู่หัว ทรงทอดพระเนตรเห็นภูมิประเทศในอ่าวสัดหีบเหมาะสำหรับตั้งฐานทัพเรือ เนื่องจากมีภูเขาและอ่าวใหญ่ๆ พอจะจอดพักเรือรบได้เป็นจำนวนมากแล้วโปรดให้กระทรวงทหารเรือสำรวจแล้วจัดสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2466 เมื่อมีทหารเรือย้ายไปอยู่ที่ สัดหีบแล้วเมืองก็เจริญขึ้น มีประชาชนอพยพไปตั้งบ้านเรือนเพื่อทำการค้าขายกับทหารเรือมากขึ้นทุกที นอกจากนี้การแสดงรำวงอาชีพถูกว่าจ้างไปแสดงในฐานทัพเรือและทำเรือพาณิชย์บ่อยครั้ง ในงานเลี้ยงต้อนรับทหารเรือต่างชาติที่เดินทางมายังฐานทัพเรือด้วยเหตุนี้ทำให้การแสดงรำวงอาชีพในจังหวัดชลบุรีกลายเป็นการแสดงที่ประชาชนยกย่องว่ามีรสนิยมอย่างชาวต่างชาติ จึงเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งช่วงเวลาที่รำวงอาชีพเป็นที่นิยมคือ ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2499 จากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะรำวงอาชีพ³

พบว่ามหรสพที่เคยได้รับความนิยมในจังหวัด คือ ลิเก ลำตัด เริ่มซบเซาลงเนื่องจากมีอัตราค่าจ้างที่แพงกว่า รำวงอาชีพ

การเกิดขึ้นของคณะรำวงอาชีพในจังหวัดชลบุรีนี้ แบ่งได้เป็น 2 ระยะ ตามช่วงเวลาของการตั้งคณะ คือ

1. ระยะการตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 – พ.ศ. 2510
2. ระยะการตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2521

1. ระยะการตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 – พ.ศ. 2510

ในช่วงระยะแรกนี้ เริ่มจากการที่คณะรำวงจากจังหวัดอื่นเดินทางรับจ้างมาแสดงภายในจังหวัดเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจดี จนได้รับความนิยมจากประชาชนและมาตั้งคณะประจำอยู่ที่จังหวัดชลบุรี มีด้วยกัน 4 คณะหลัก⁴ ได้แก่ คณะยอดสามัคคี คณะดาวทอง คณะดาราน้อย และคณะคอวังศาลิโปไซ

³ สัมภาษณ์จากหัวหน้าคณะรำวงอาชีพ 4 คณะ ได้แก่ พยม มิ่งชื่น, เตือนใจ บุญเจือ, ประกอบ ยิ่งรักษา และท้วม ห้วยใหญ่.

⁴ สัมภาษณ์พยม มิ่งชื่น, หัวหน้าคณะรำวงส่งเสริมศิลป์, 29 เมษายน 2542.

1. คณะยอดสามัคคี เป็นคณะที่เก่าแก่ที่สุดและโด่งดังมาก ตั้งคณะในปี 2499 ที่บ้านปึก ตำบลบางแสน
2. คณะดาวทอง เป็นคณะที่มาจากอุตรดิตถ์ มาตั้งคณะที่จังหวัด ชลบุรี ประมาณปี 2502 จนหมดความนิยม จึงย้าย คณะออกไป
3. คณะดาราน้อย เป็นคณะที่ตั้งขึ้นใหม่ไม่ทราบปี พ.ศ. และได้เลิกกิจการ เนื่องจากไม่มีนักแสดง และวงดนตรี ในปี พ.ศ. 2504
4. คณะควงคาลิปโซ เป็นคณะที่มาจากอุตรดิตถ์ ได้เลิกกิจการประมาณ ปี พ.ศ. 2510 เนื่องจากหัวหน้าคณะเสียชีวิตและไม่มีผู้สืบทอด⁵

การตั้งคณะในจังหวัดชลบุรีซึ่งมี 4 คณะหลักดังกล่าวนี้ รวมระยะเวลาได้ 11 ปี ที่ได้รับความนิยม ซึ่งหลังจาก พ.ศ. 2510 แล้ว คณะรำวงนี้ต่างย้ายออกจากจังหวัด ชลบุรี บางคนก็เลิกกิจการ เนื่องจากคณะหมดความนิยม นักแสดงบางส่วนก็ได้แยก มาตั้งคณะใหม่ นอกจากนี้ยังมีคณะอื่นที่เดินทางเข้ามารับจ้างแสดงภายในจังหวัดเป็น ครั้งคราวอย่างต่อเนื่อง รำวงอาชีพยังคงได้รับความนิยมกว่าการแสดงประเภทอื่นเป็น ผลให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเริ่มหันมายึดเป็นอาชีพ

2. ระยะเวลาการตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 - พ.ศ. 2521

เมื่อรำวงอาชีพได้รับความนิยมมาก จึงเป็นผลให้เกิดการขยายตัวของคณะรำ วงขึ้นอีก โดยคณะรำวงที่ตั้งขึ้นใหม่เป็นชาวบ้านในจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่เคยเป็นนักแสดงในคณะหลักดังกล่าว ได้แยกตัวออกมาตั้งคณะ ซึ่งพบว่า ผลจากการตั้งคณะแรก ในหมู่บ้านของตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ทำให้กลุ่มชนในหมู่บ้านนี้

⁵ สัมภาษณ์วีจิตร คำพา, นักแสดงคณะส่งเสริมศิลป์, 18 เมษายน 2543.

ต่างตั้งคณะขึ้นถึง 5 คณะ ได้แก่ คณะส่งเสริมศิลป์ คณะสังวาลย์น้อย คณะประกอบศิลป์ คณะประกายแก้ว และคณะตุ๊กตาน้อย

1. คณะส่งเสริมศิลป์ เป็นคณะที่ตั้งขึ้นเป็นคณะแรกของหมู่บ้าน ตั้งคณะในปี พ.ศ. 2504 โดยมีพยม มิ่งชื่น ผู้เคยเป็นนักแสดงคณะดาราน้อย แยกมาตั้งคณะและเป็นหัวหน้าคณะ และเลิกกิจการในปี พ.ศ. 2510 เนื่องจากแต่งงานและโอนคณะให้กับ วิชา โปธิสสัย ผู้เป็นพี่สาวดำเนินกิจการในปี พ.ศ. 2521⁶ เนื่องจากทางการห้ามแสดงรวมระยะเวลาได้ 17 ปี⁷
2. คณะสังวาลย์น้อย ตั้งคณะในปี พ.ศ. 2507 โดยเตือนใจ บุญเจือ ผู้เคยเป็นนักแสดงคณะดาราน้อย แยกมาตั้งคณะและเป็นหัวหน้าคณะ เลิกกิจการในปี พ.ศ. 2520 เนื่องจากทางการห้ามแสดง รวมระยะเวลาได้ 13 ปี⁸
3. คณะประกอบศิลป์ ตั้งคณะในปี พ.ศ. 2514 โดยประกอบ ยิ่งรักษา แยกคณะมาจากคณะส่งเสริมศิลป์ และเป็นหัวหน้าคณะ เลิกกิจการในปี พ.ศ. 2520 เนื่องจากทางการห้ามแสดง รวมระยะเวลาได้ 6 ปี⁹
4. คณะประกายแก้ว ตั้งคณะในปี พ.ศ. 2514 โดยท้วม ห้วยใหญ่ เป็นหัวหน้าคณะ และเลิกกิจการในปี พ.ศ. 2519 เนื่องจากไม่มีผู้ว่าจ้าง ประกอบกับทางการห้ามแสดง รวมระยะเวลาได้ 5 ปี¹⁰

⁶ ห้ามแสดงแต่ยังไม่เป็นทางการ และออกเป็นพระราชบัญญัติในปี พ.ศ. 2528.

⁷ สัมภาษณ์พยม มิ่งชื่น, หัวหน้าคณะส่งเสริมศิลป์, 29 เมษายน 2542.

⁸ สัมภาษณ์เตือนใจ บุญเจือ, หัวหน้าคณะสังวาลย์น้อย, 21 ตุลาคม 2542.

⁹ สัมภาษณ์ประกอบ ยิ่งรักษา, หัวหน้าคณะประกอบศิลป์, 28 เมษายน 2542.

¹⁰ สัมภาษณ์ท้วม ห้วยใหญ่, หัวหน้าคณะประกายแก้ว, 29 เมษายน 2542.

5. คณะตุ๊กตาน้อย

ตั้งคณะประมาณปี พ.ศ. 2507 ซึ่งได้ย้ายคณะออกจากตำบลห้วยใหญ่ประมาณปี พ.ศ. 2510 ไปตั้งคณะที่จังหวัดระยอง ปัจจุบันไม่พบหัวหน้าคณะและผู้เคยเป็นนักแสดง¹¹

การตั้งคณะของหมู่บ้านในตำบลห้วยใหญ่นี้ เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2504 จะเห็นได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่คณะในช่วงแรกยังคงอยู่จนถึง พ.ศ. 2510 ถึงได้ยุบคณะไป ซึ่งอาจเป็นเพราะคณะของตำบลห้วยใหญ่ได้รับความนิยมมากกว่า เพราะจากการสัมภาษณ์ ถนอม ผดุงศิลป์¹² ผู้เคยเห็นการแสดงรำวงอาชีพ กล่าวว่า “ถ้าจะไปจ้างคณะรำวงในจังหวัดชลบุรีต้องไปที่บ้านห้วยใหญ่ เพราะมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ” ด้วยเหตุนี้รำวงอาชีพของตำบลห้วยใหญ่จึงยังคงรับแสดงเรื่อยมาถึง พ.ศ. 2521 และทุกคณะในจังหวัดชลบุรี รวมถึงคณะรำวงของตำบลห้วยใหญ่ต้องหยุดแสดงไปเนื่องจากเกิดทะเลาะวิวาทกันของผู้ชม ทางรัฐบาลจึงออกเป็นกฎหมายห้ามแสดงรำวงอาชีพ ดังได้กล่าวไว้ในหัวข้อรำวงอาชีพแล้ว

3.2 การประกอบธุรกิจ

คณะรำวงอาชีพจะแสดงก็ต่อเมื่อมีผู้ว่าจ้างมาว่าจ้างให้แสดง หรือรับจ้างแสดง โดยติดต่อกันด้วยตนเองกับทางวัด หรือเจ้าภาพงานต่างๆ ในงานเทศกาลสำคัญประจำปีและงานรื่นเริงต่างๆ เช่น งานสงกรานต์ งานบวช งานเข้าพรรษา งานฝังลูกนิมิต งานวัด ฯลฯ ซึ่งเมื่อเป็นงานเกี่ยวกับงานบุญดังกล่าว ก็จะจัดแสดงภายในบริเวณวัดของหมู่บ้านที่จัดงาน งานที่ถูกต้องขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นงานที่รวมของการเล่นและมหรสพต่างๆ คือ ภายในงานที่เรียกว่า งานวัดนี้มักจะมีการออกร้านจำหน่ายสินค้า, เครื่องเล่นสำหรับผู้ใหญ่และเด็ก, ภาพยนตร์กลางแปลง, มหรสพ เช่น ลิเก , ลำตัด และที่ขาดไม่ได้คือรำวง

¹¹ สัมภาษณ์อำนวย มิ่งชื่น, นักดนตรีคณะส่งเสริมศิลป์, 17 เมษายน 2543.

¹² สัมภาษณ์ถนอม ผดุงศิลป์, หัวหน้าคณะทางเครื่องแม่ถนอม, 29 เมษายน 2542.

การแสดงรำวงจะเป็นที่นิยมมากกว่าการแสดงประเภทอื่นในสังคมชาวบ้านของจังหวัดชลบุรีสมัยนั้น คือช่วงประมาณ พ.ศ. 2500 – พ.ศ. 2525 เนื่องจากผู้ชมรำวงสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงกับนักแสดงได้

ในการจัดงานบางครั้งที่เป็นงานใหญ่อย่างเช่น งานฝังลูกนิมิต ที่มีเจ้าภาพรายใหญ่ทุนสูงก็จะมีการประกวดรำวงกันระหว่าง 2 คณะ หรือ 3,4 คณะ โดยการประกวดจะดูจากจำนวนการขายบัตรของคนละ ถ้าคณะใดขายบัตรได้มาก ซึ่งบอกถึงความนิยมของผู้ชม คณะนั้นก็จะเป็นฝ่ายชนะ และมีรางวัลสำหรับคณะเป็นถ้วยรางวัลหรือขันเงิน

นอกจากรำวงอาชีพจะนิยมจัดที่วัด ที่เป็นศูนย์รวมของชาวบ้านแล้ว รำวงอาชีพจะรับจ้างแสดงตามงานต่างๆ เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ งานประจำปีโรงเรียน ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้าง ซึ่งมีงานแสดงทั้งภายในจังหวัดชลบุรีเองและต่างจังหวัด การจัดงานแต่ละครั้งมีระยะเวลาแสดงไม่เท่ากัน ตามแต่ผู้ว่าจ้างและเทศกาลที่จัด โดยบางครั้งอาจกินเวลานานถึง 7 คืน

การแสดงรำวงอาชีพเป็นการแสดงที่แตกต่างจากการรำวงพื้นบ้านในอดีตที่เป็นการเล่นกันของชาวบ้าน เพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก ทุกคนมีสิทธิที่จะร่วมเล่นได้ไม่มีข้อกำหนด แต่รำวงอาชีพเป็นรำวงเพื่อธุรกิจ โดยใช้การแสดงและผู้แสดงเป็นจุดขาย ผู้ที่จะเข้าร่วมเล่นได้ต้องเสียเงินและถูกกำหนดความสนุกสนานด้วยการกำหนดรอบการเต้น

คณะรำวงแต่ละคณะประกอบด้วย หัวหน้าคณะ ผู้แสดง และวงดนตรี กล่าวคือ เมื่อผู้ว่าจ้างได้จ้างคณะรำวงคณะหนึ่ง จะมีทั้งผู้ควบคุมคณะ ฝ่ายแสดง และฝ่ายดนตรี ประกอบกัน ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องว่าจ้างแยกส่วน ทั้งนี้คณะรำวงอาชีพจะมีหน้าที่แสดงอย่างเดียวไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการอย่างอื่น

การประกอบธุรกิจของรางวัลอาชีพนี้เริ่มจาก มีผู้ว่าจ้างหรือเจ้าภาพเป็นผู้ลงทุน จ้างคณะรางวัล ในอัตราที่ตกลงกัน ทำสัญญาจ้างและเปิดแสดงโดยเจ้าภาพเป็นผู้ดำเนินการขายบัตรให้กับผู้ชม ซึ่งสามารถหากำไรได้ ทางคณะรางวัลก็จะได้รับเฉพาะค่าจ้างที่ตกลงกันเท่านั้น ส่วนการขายบัตรได้เงินเท่าไรนั้นเจ้าภาพเป็นผู้ได้รับผลตอบแทนที่ลงทุนไป ดังนั้นการประกอบธุรกิจของรางวัลอาชีพจึงเป็นการหากำไร จากการแสดงที่คุ้มค่าวิธีหนึ่ง ซึ่งเจ้าภาพไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านการแสดงก็สามารถประกอบธุรกิจได้

นอกจากนี้ คณะรางวัลในบางครั้งก็ตั้งตนเป็นเจ้าภาพเอง โดยติดต่อกับทางวัด ในการขอเป็นเจ้าภาพในงานนั้นๆ ซึ่งทางคณะก็จะได้รับสิทธิในการหากำไรจากการขายบัตรเช่นเดียวกันกับผู้ว่าจ้าง เมื่อสามารถหาเงินได้มากยิ่งขึ้นเท่าไรทำให้เกิดการแข่งขันในธุรกิจด้านนี้มากขึ้นเท่านั้น ส่งผลให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียคือ

ผลดี

1. เกิดการขยายตัวของคณะรางวัล มีการตั้งคณะใหม่อย่างแพร่หลายทั่วประเทศ
2. สามารถเป็นรายได้เสริมทางหนึ่งให้กับผู้ที่มาเป็นผู้แสดงของคณะ
3. เกิดการพัฒนาการแสดงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ทั้งด้านการรำ, การเต้น และเครื่องแต่งกาย เนื่องจากแข่งขันทางการค้า

ผลเสีย

1. คณะที่ได้รับความนิยมสูงก็จะมีราคาค่าจ้างแพง เพราะสามารถเรียกผู้ชมได้ ทำให้ผู้ว่าจ้างต้องลงทุนมาก และเรียกเก็บค่าบัตรจากผู้ชมสูงขึ้น
2. เป็นการแสดงเพื่อธุรกิจ บางครั้งทำให้คณะเลือกผู้แสดงขาดคุณภาพด้านความสามารถ แต่เลือกเฉพาะด้านรูปร่าง หน้าตา
3. เป็นการขายผู้แสดงมากกว่าการแสดงเพื่อความสนุกสนาน อาจทำให้เกิดการทำธุรกิจ เพื่อขายบริการทางเพศ

4. การแสดงถูกตัดทอนลง เช่นจากที่เคยมีการรำไหว้ครูที่เป็นรูปแบบเฉพาะของรำวงถูกตัดออก เหลือแต่การเดินเข้าคู่เท่านั้น เนื่องจากเพื่อต้องการเวลามากขึ้นในการขายบัตร

ลักษณะการประกอบธุรกิจ

ลักษณะการประกอบธุรกิจของคณะรำวงอาชีพ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้ว่าจ้างเป็นเจ้าของภาพ และทางคณะเป็นเจ้าของภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้ว่าจ้างเป็นเจ้าของภาพ

ผู้ว่าจ้างหรือเรียกได้ว่าเป็นเจ้าของภาพ หมายถึง ผู้ที่ดำเนินการว่าจ้างคณะรำวงอาชีพให้มาแสดง โดยมีขั้นตอนในการว่าจ้างและมีสิทธิดังต่อไปนี้

1.1 ผู้ว่าจ้างตกลงที่จะจ้างคณะรำวงมาแสดง โดยทำสัญญาการว่าจ้างตกลงราคาค่าแสดงเป็นลายลักษณ์อักษรกับหัวหน้าคณะ ซึ่งผู้ว่าจ้างเป็นผู้กำหนดรายละเอียด คือ จำนวนวันและเวลา สถานที่แสดง จำนวนผู้แสดง ทั้งนี้คณะรำวงจะรับผิดชอบในส่วนของผู้แสดงและวงดนตรีเท่านั้น ส่วนทางผู้ว่าจ้างจะต้องติดต่อในการดำเนินการจัดการแสดงทุกอย่าง คือ เวที ไฟ เครื่องขยายเสียง สถานที่จัดงาน การขออนุญาตแสดง รวมถึงผู้ดำเนินการขายบัตรและเก็บบัตร นอกจากทางผู้ว่าจ้างจะตกลงกับคณะรำวงให้เป็นผู้ดำเนินการแทนในเรื่องใดๆ นอกเหนือจากผู้แสดงกับวงดนตรี โดยจะระบุในสัญญาว่าจ้างเป็นกรณีไป เช่น ราคา 3,000 บาท รวม เวทีและไฟ เป็นต้น

1.2 ในวันแสดงผู้ว่าจ้างเป็นผู้ดูแลอำนวยความสะดวกให้กับคณะรำวงในเรื่องที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม ห้องแต่งตัว และถ้าเกิดการทะเลาะวิวาทของผู้ชมที่จะทำให้คณะรำวงไม่ได้รับความสะดวก ทางผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบซึ่งทางคณะรำวงมีสิทธิที่จะหยุดแสดง และผู้ว่าจ้างต้องจ่ายค่าจ้างตามที่ตกลงไว้

1.3 ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ดำเนินการขายบัตร เก็บบัตร โดยมีสิทธิกำหนดราคาค่าบัตร ทั้งนี้ผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้เก็บเงินนอกเหนือจากจ่ายค่าจ้างให้กับคณะรำวง

2. ทางคณะเป็นเจ้าภาพ

เจ้าของคณะรำวงเคยเปิดการแสดงเองโดยเป็นเจ้าภาพในงานเทศกาลสำคัญที่ทางวัดจัดขึ้น ซึ่งมีการดำเนินงานดังนี้

2.1 เมื่อไม่มีผู้ว่าจ้างทางคณะจะติดต่อกับทางวัดที่มีเทศกาลงานสำคัญ โดยรับเป็นเจ้าภาพเอง เช่น งานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ฉลองโบสถ์ คณะรำวงจะเป็นผู้เสนอข้อตกลงกับทางวัดถึงกำไรที่จะได้รับ โดยที่ทางวัดมีผลประโยชน์ร่วมกับคณะรำวงคือ จะได้กำไรส่วนหนึ่งจากการขายบัตร ซึ่งอาจได้รับเป็นเปอร์เซ็นต์ เช่น ให้เปอร์เซ็นต์วัดร้อยละ 20 คือ ถ้าได้ 100 บาท ก็ให้วัด 20 บาท โดยหักค่าใช้จ่ายแล้ว

2.2 เมื่อคณะรำวงเป็นเจ้าภาพ ก็ต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดงานเองทั้งหมด นอกเหนือจากนักแสดงและวงดนตรี ซึ่งจะต้องดำเนินงานในส่วนของราชการ เตรียมงานจัดสถานที่ ไฟ เวที เครื่องขยายเสียง ผู้ขายบัตร เก็บบัตร รวมถึงการขออนุญาตแสดง อาหาร ที่พัก ของนักแสดง โดยมากถ้าไปแสดงต่างจังหวัดจะพักที่วัด

2.3 ทางคณะจะเป็นผู้กำหนดเวลาในการแสดง เพราะเวลาเป็นสิ่งสำคัญในการทำรายได้ โดยที่คณะจะคำนึงถึงความเหมาะสม จะดูจากจำนวนผู้ชมถ้ามีมากก็อาจจะขยายเวลาออกไปอีก เช่น จากช่วงเวลาปกติ คือประมาณ 20.00 น. ถึง 02.00 น. เป็น 20.00 น. ถึง 04.00 น. เป็นต้น

การขออนุญาตแสดง

การขออนุญาตแสดงเป็นหน้าที่ของฝ่ายเจ้าภาพงานที่ต้องดำเนินงาน กล่าวคือ รำวงอาชีพในช่วงประมาณ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา พบว่ามีการทะเลาะวิวาทกันมากขึ้น จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้น เมื่อจะจัดงาน ณ สถานที่ใดจำเป็นต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่นั้นๆ ทราบก่อนแสดง ทางตำรวจจะส่งเจ้าหน้าที่มาป้องกันเหตุระหว่งการแสดง ทั้งนี้ยึดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ทางเจ้าภาพต้องจ่ายค่าดูแลให้กับเจ้าหน้าที่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ตามแต่ตกลงกัน โดยในประมาณ พ.ศ. 2528 ที่ทางราชการออกกฎหมายว่า ถ้าจะจัดการแสดงรำวงต้องขออนุญาตแสดงทุกครั้ง ซึ่งต้องจ่ายค่าอนุญาตเป็นครั้งๆ ไป ตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อรำวงอาชีพในบทที่

การดำเนินการจัดการแสดง

การดำเนินการจัดการแสดง เริ่มขึ้นเมื่อทางคณะมีผู้ว่าจ้างให้แสดง หรือทางคณะเป็นเจ้าของภาพ โดยมีหัวหน้าคณะเป็นผู้รับงาน ตกลงราคาค่าจ้างแสดง หรือตกลงรับแสดงในอัตราที่ติดต่อไว้แล้ว นัดวันเวลาและสถานที่ที่จะแสดงกับทางเจ้าภาพ โดยทางคณะมีขั้นตอนการจัดการแสดง ดังนี้

ก่อนการแสดง

1. หัวหน้าคณะจัดหาผู้แสดงและนักดนตรีให้ครบตามจำนวนที่ได้ตกลงไว้ในสัญญา เนื่องจากผู้แสดงยึดการร่ำเป็นอาชีพเสริม ดังนั้นเมื่อหัวหน้าคณะรับงานไว้ จึงต้องจัดหาผู้แสดงในหมู่บ้านมาฝึกซ้อมก่อนการแสดง
2. ในกรณีที่ผู้แสดงจำนวนมากเกินกว่าผู้แสดงประจำคณะ ซึ่งผู้แสดงจะมีชุดแต่งกายส่วนตัว หัวหน้าคณะต้องจัดเตรียมชุดสำหรับผู้แสดงชั่วคราว
3. แจ้งวันเวลาและสถานที่แสดงให้ทุกคนทราบ

วันแสดง

1. ผู้แสดงและนักดนตรีทุกคนมาพร้อมกันที่บ้านหัวหน้าคณะ เพื่อเดินทางไปแสดงในกรณีที่ต้องไปไกลจำเป็นต้องใช้รถ ทั้งนี้ถ้าในสัญญาระบุว่าให้ทางคณะเป็นผู้จัดหารถ หัวหน้าคณะจะเป็นผู้ว่าจ้างรถ ซึ่งจะใช้รถบรรทุกขนาด 6 ล้อ มีที่นั่ง 2 แถว เพื่อขนย้ายทั้งผู้แสดงและเครื่องดนตรีได้ในครั้งเดียว
2. เมื่อถึงสถานที่แสดงหัวหน้าคณะพบเจ้าภาพ เพื่อดูความเรียบร้อยของงานด้านสถานที่ เวที ไฟ
3. สำนวความพร้อมของผู้แสดงก่อนออกแสดงในเรื่องเครื่องแต่งกาย ทรงผม เพื่อความเรียบร้อย
4. ก่อนการแสดงจะเริ่มขึ้นหัวหน้าคณะมีหน้าที่จัดรูปบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้การแสดงเป็นไปอย่างราบรื่น

โอกาสที่แสดง

รำวงอาชีพเป็นมหรสพเพื่อความรื่นเริงจะไม่แสดงในงานศพ อาจกล่าวได้ว่า ช่วงเวลาตลอดทั้งปี รำวงอาชีพสามารถที่จะจัดแสดงได้ไม่จำกัดเทศกาล พบว่าช่วงที่เป็นที่นิยมมากที่สุด คือ ช่วงเทศกาลบวชก่อนเข้าพรรษาในเดือนกรกฎาคม มักจะฉลองความยินดีในการหารำวงมาแสดงตามงานวัด โดยจัดให้มีการแสดงหลายประเภทรวมอยู่ด้วย เช่น เวทีมวย, เวทีดนตรีลูกทุ่ง, เครื่องเล่นประเภทม้าหมุน ชิงช้าสวรรค์ , ภาพยนตร์กลางแปลงและการจำหน่ายสินค้าราคาถูก เป็นต้น นอกจากนี้จะแสดงตามงานวัดแล้วยังแสดงตามงานประจำปี งานเลี้ยงสังสรรค์ และงานรื่นเริงต่างๆ ตามแต่เจ้าภาพจะจัดขึ้น

เฉพาะในจังหวัดชลบุรีมีท่าเรือสำคัญคือ สุสานทัพเรือสดทึบ ที่มีกังมงานเลี้ยงที่จัดขึ้นต้อนรับแขกผู้มาเยือนซึ่งบางครั้งเป็นนายทหารเรือต่างชาติ โดยทางกองทัพเรือได้ว่าจ้างคณะรำวงอาชีพมาแสดงบนเรือรบ เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีมากที่สุดกว่าการแสดงประเภทอื่นในสมัยนั้น (ช่วงประมาณ พ.ศ. 2500-2521) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการแสดงที่ผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงและยังเป็นการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างจังหวัดดนตรีสากลและการรำไทยอย่างง่าย ๆ ที่ชาวต่างชาติสามารถที่จะร้องรำตามอย่างได้

ช่วงที่มีการจัดการแสดงน้อยคือช่วงหน้าฝน ในเดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคม เพราะการจัดส่วนใหญ่นิยมจัดขึ้นกลางแจ้งกลางลานกว้าง ไม่มีหลังคา ซึ่งจะทำให้เปียกฝนทั้งผู้ชม ผู้แสดง และเครื่องดนตรี

เวลาที่ใช้แสดง

การแสดงจะเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 20.00น. – 02.00น. ประมาณ 7 ชั่วโมง เป็นเวลาปกติและอาจมีการเพิ่มเวลาอีกประมาณ 2 ชั่วโมง แล้วแต่ความประสงค์ของเจ้าภาพ ในกรณีที่จัดขึ้นที่วัด ซึ่งมีมหรสพอื่นร่วมอยู่ด้วย เวทีรำวงจะเริ่มแสดงก่อนการแสดงประเภทอื่นและเลิกแสดงหลังการแสดงอื่นทุกครั้ง โดยการแสดงรำวงจะไม่มีการ

หยุดพัก ซึ่งช่วงเวลาที่ถูกค้ำมาก คือ เวลาประมาณ 20.00น. และช่วงประมาณ 01.00น. เนื่องจากเป็นช่วงที่การแสดงอื่นไม่มีการแสดง

สถานที่แสดง

การแสดงรำวงอาชีพแสดงได้ในสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ลานบ้าน ตลาด สโมสร หอประชุม และสถานที่ที่นิยมแสดงคือ วัด เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของกลุ่มชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นที่รวมของมหรสพต่างๆในงานเทศกาลของหมู่บ้าน ตำบล งานแสดงมีทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัดทั่วประเทศ ส่วนใหญ่จะแสดงภายในจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียงเป็นประจำ คือ จังหวัดระยอง, ตราด, จันทบุรี, กรุงเทพมหานคร, อยุธยา เป็นต้น

การจัดสถานที่แสดงภายในวัดมีรูปแบบของการตั้งเวทีรำวง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมดังนี้

1. บริเวณการจัดสถานที่ส่วนใหญ่ มักจะจัดตามลานวัดที่มีเนื้อที่กว้าง ในกรณีที่เป็นงานใหญ่ มีการแสดงหลายอย่างจะจัดตั้งเรียงตามแนวซีกกำแพงวัด ให้ได้สถานที่กว้าง

2. บางงานที่มีเจ้าภาพรายใหญ่ที่ต้องการจัดการประกวดรำวง จะจัดให้มีรำวงมากกว่า 1 คณะ ซึ่งแต่ละคณะจะแสดงประจำคณะนั้นๆ และจำเป็นต้องให้ แต่ละคณะมีระยะห่างของการตั้งเวทีประมาณ 500 เมตร เป็นอย่างน้อย เพื่อป้องกันเสียงรบกวนกัน โดยการตั้งเวทีถ้ามี 2 คณะ จะตั้งเวทีลักษณะหันหน้าเข้าหากัน ถ้ามากกว่า 2 คณะ จะตั้งตามมุมให้หันหน้าปะชันกัน เพื่อให้ผู้ชมสามารถเห็นเวทีครบทุกคณะ และเพื่อการเลือกซื้อบัตรขึ้นไปรำได้สะดวกขึ้น

อัตราค่าจ้างแสดง

อัตราค่าจ้างจะเป็นจำนวนเงินมากหรือน้อยขึ้นกับเจ้าภาพตกลงราคากับหัวหน้าคณะ โดยพิจารณาจาก จำนวนผู้แสดง จำนวนเครื่องดนตรี ระยะเวลาแสดง และสถานที่ที่ไปแสดง เช่น แสดงภายในจังหวัดหรือต่างจังหวัด ซึ่งกลุ่มของรำวงอาชีพได้กำหนดราคาไว้ใกล้เคียงกันดังนี้

ข้อกำหนด	ประมาณพ.ศ.2499		ประมาณพ.ศ.2510		ประมาณพ.ศ.2521	
	10-15 คน	15-20 คน	10-15 คน	15-20 คน	10-15 คน	15-20 คน
จำนวนผู้แสดง	10-15 คน	15-20 คน	10-15 คน	15-20 คน	10-15 คน	15-20 คน
จำนวนเครื่องดนตรี	ชุดเล็ก 6 ชิ้น	ชุดใหญ่ 12 ชิ้น	ชุดเล็ก 6 ชิ้น	ชุดใหญ่ 12 ชิ้น	ชุดเล็ก 6 ชิ้น	ชุดใหญ่ 12 ชิ้น
ระยะเวลาแสดง	20.00- 02.00 น.	20.00 - 04.00 น.	20.00- 02.00 น.	20.00 - 04.00 น.	20.00- 02.00 น.	20.00 - 04.00 น.
แสดงภายในจังหวัด	600	800	1,200	1,400	3,000	4,000
แสดงต่างจังหวัด	800	1,000	1,500	2,000	4,000	5,000

ตารางที่ 1 : แสดงอัตราค่าจ้างแสดงของคณะระวางอาชีพ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอ
บางละมุง จังหวัดชลบุรี

จากตารางข้างต้นเป็นการกำหนดราคาค่าแสดงโดยประมาณที่หัวหน้าคณะเป็นผู้ตกลงกับเจ้าภาพในส่วนของ การแสดง ทั้งนี้ อาจมีการต่อรองราคากันได้ ไม่กำหนดราคาตายตัว การแสดงโดยมากจะนิยมให้ผู้แสดงและวงดนตรีชุดเล็ก เนื่องจากทำให้ประหยัดงบประมาณการจ่ายในการลงทุนน้อยเพื่อที่สามารถทำรายได้ได้มากกว่า นอกจากเป็นกรณีที่เจ้าภาพต้องการประกวดกับคณะอื่นก็จะใช้ชุดใหญ่แต่ก็เป็นส่วนน้อย อัตราค่าจ้างส่วนใหญ่จะพิจารณาจากข้อตกลงในการดำเนินงานเป็นหลัก ถ้าทางเจ้าภาพให้ทางคณะระวางเป็นผู้ดำเนินงานนอกเหนือจากเรื่องของการแสดงแล้ว เช่น ให้จัดหาเวที ไฟ หรือว่าจ้างรถขนย้ายผู้แสดงและเครื่องดนตรีเอง หัวหน้าคณะก็จะคิดราคาเพิ่มจากราคาประมาณดังกล่าวข้างต้น

จะเห็นได้ว่าการเพิ่มราคาแสดงเป็นช่วง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ามีการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพ ความนิยมที่มากขึ้น ตลอดจนความมีชื่อเสียงของคณะนั้นๆ ที่ทำ

ให้คณะรางวัลเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง และมีแนวโน้มด้านราคาค่าจ้างที่สูงขึ้นถ้าปัจจุบันรางวัลอาชีพไม่ถูกห้ามแสดงไปก่อน

การวางมัดจำ เมื่อมีการตกลงราคากันเรียบร้อยแล้ว ทางผู้ว่าจ้างจะต้องวางเงินมัดจำครึ่งหนึ่งของจำนวนเงินก่อนวันแสดง โดยถ้าถึงวันแสดงไม่มีการวางมัดจำ คณะรางวัลก็จะถือว่าการตกลงแสดงเป็นอันยกเลิก หรือถ้ามีการวางเงินมัดจำก่อนวันแสดงแล้ว เมื่อถึงวันแสดงเจ้าภาพยกเลิกการแสดง ทางคณะก็จะไม่คืนเงินมัดจำให้

เทศกาลสำคัญ

คณะรางวัลส่วนใหญ่จะมีงานมากในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และเทศกาลบวช ในช่วงนี้ถือว่าเป็นโอกาสที่จะทำรายได้ให้กับคณะได้มาก นอกจากนี้ก็จะรับแสดงงานจากเจ้าภาพแล้วหัวหน้าก็จะติดต่อกับวัดขอเป็นเจ้าภาพเอง ดังนั้นนักแสดงประจำคณะจะต้องไม่ไปแสดงให้กับคณะอื่น ซึ่งค่าจ้างนักแสดงก็ยังเป็นอัตราปกติ นอกจากทางหัวหน้าคณะจะเพิ่มให้โดยจะดูจากการขายบัตร (กรณีที่เป็นเจ้าภาพเอง) หรือจากการเพิ่มชั่วโมง ซึ่งในเทศกาลส่วนใหญ่นักแสดงจะได้ค่าจ้างเพิ่มเพราะมีงานมาก

การกำหนดราคาผู้แสดงจะขึ้นอยู่กับหัวหน้าคณะ โดยหัวหน้าคณะจะพิจารณาจากรายได้ของคณะเป็นหลัก ทั้งผู้แสดงประจำและชั่วคราวก็ได้ค่าจ้างอัตราเดียวกัน ซึ่งพบว่าทั้ง 4 คณะในตำบลห้วยใหญ่มีราคาค่าจ้างที่ใกล้เคียงกัน ถ้ามีการเพิ่มค่าจ้างให้กับนักแสดงในช่วงใด ทั้ง 4 คณะก็จะมีการปรับให้ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการเวียนแสดงของกลุ่มผู้แสดงจึงจะไม่เป็นที่เหลื่อมล้ำกัน ซึ่งถ้าคณะใดไม่ปรับตามนักแสดงก็อาจจะเปลี่ยนสังกัดได้ ค่าจ้างนักแสดงในสมัยนั้นถือว่าเป็นราคาที่สูงถ้าเทียบกับค่าจ้างแรงงานในการทำสวน ถางหญ้า ในหมู่บ้านต่อวัน คือ 12 บาท¹³ ทำให้หญิงสาวในหมู่บ้านนิยมที่จะมาเป็นนักแสดงรางวัลกัน และการรับเงินค่าจ้างหัวหน้าคณะจะเป็นผู้จ่ายให้หลังจากจบงาน ถ้าเจ้าภาพจ้างทั้งหมด 5 คืน นักแสดงก็จะได้รับค่าจ้างในคืนสุดท้ายของงาน แต่ถ้ามีงานคืนเดียวนักแสดงก็จะได้รับค่าจ้างในคืนนั้น

¹³ สัมภาษณ์พยอม มิ่งชื่น, หัวหน้าคณะส่งเสริมศิลป์, 28 เมษายน 2543.

3.3 รูปแบบการแสดง

การแสดงรำวงจะเริ่มขึ้นเมื่อโฆษกของคณะรำวง ทำหน้าที่ประกาศขั้นตอนของการแสดงทุกครั้งว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบนเวที เริ่มจากผู้แสดงเดินขึ้นเวทีจากบันไดด้านหน้ามานั่งยังเก้าอี้ที่เตรียมไว้เรียงกันเป็นแถวด้านหลังของเวที จากนั้นก็จะเริ่มแสดง โดย การแสดงของรำวงแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนตามลำดับคือ 1.การรำไหว้ครู 2. การเต้นเข้าจังหวะ ก่อนการรำไหว้ครูจะเริ่มขึ้น ดนตรีจะขึ้นเพลงบรรเลงสั้นๆประมาณ 5 วินาที ต่อจากนั้นโฆษกจะประกาศว่าเป็นการรำไหว้ครูในเพลงที่เตรียมไว้

เมื่อการรำไหว้ครูเสร็จสิ้นลง โฆษกจะประกาศเปิดเวทีสำหรับผู้ชมที่ซื้อตั๋วขึ้นมา รำกับผู้แสดงของคณะ ซึ่งขณะประกาศผู้แสดงก็จะเดินเข้ากับจังหวะไปรอบเวที เพื่อเป็นการเชิญชวนให้ผู้ชมสนใจซื้อบัตรขึ้นมา เมื่อผู้ชมซื้อบัตรขึ้นบนเวทีแล้ว จะเข้าไปโค้งผู้แสดงที่นั่งอยู่ให้ขึ้นมาเต้นกับตน โดยยื่นบัตรให้ในอัตราส่วนผู้แสดง 1 คน ต่อผู้ชม 1 คน และผู้แสดงกลับมานั่งเมื่อเพลงจบ 1 เพลง ดังนั้นใน 1 รอบ ถ้ามีผู้แสดง 10 คน ก็จะมีผู้มาโค้ง 10 คน ทำให้เวทีมีขนาดเพียงพอในการเต้นแต่ละครั้ง ก่อนรอบการเต้น จะเริ่มขึ้นจะมีกรรมการผู้ทำหน้าที่เก็บบัตรมาเก็บบัตรจากผู้แสดงทุกครั้ง ผู้ที่ขึ้นมาเต้นกับผู้แสดงส่วนมากเป็นชายหนุ่มที่ต้องการรู้จักกับแสดงสาว บางครั้งถึงกับจ้องตัวกัน หรือแย่งผู้แสดงกัน จนเกิดการทะเลาะวิวาทขึ้น

การเต้นเข้ากับจังหวะนี้ จะเป็นการเต้นที่ใช้การย่อเท้าไปตามจังหวะของดนตรีที่มีลักษณะการย่อแบบเฉพาะถึง 32 จังหวะ ซึ่งจังหวะส่วนใหญ่เป็นจังหวะของดนตรีตะวันตก เช่น จังหวะบีบีน จังหวะแทงโก้ ฯลฯ โดยใช้เครื่องดนตรีสากลบรรเลง และนำเพลงลูกทุ่งที่นิยมสมัยนั้นๆมาขับร้อง เช่น เพลงของชาย เมืองสิงห์, เพลิน พรหมแดน เป็นต้น

ผู้ชมสามารถซื้อตั๋ว 1 ใบ ต่อการเต้น 1 รอบ เมื่อหมด 1 รอบ โฆษกจะใช้นกหวีดเป่าเป็นสัญญาณ ผู้ชมก็ต้องลงจากเวทีตามกติกาที่กำหนด แล้วซื้อบัตรขึ้นมาในรอบใหม่ ระยะเวลาต่อ 1 รอบ ประมาณ 5 นาที หรือเพลงจบ 1 เพลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

กับการกำหนดของคณะกรรมการฯ ในบางครั้งเมื่อผู้ชมมากทางคณะกรรมการก็จะเร่งให้หมดรอบเร็วขึ้น เพื่อจะได้คนจำนวนมากและขายบัตรได้มากขึ้น

ดนตรีประกอบการแสดง

วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำวงอาชีพคือ วงดนตรีสากลเป็นดนตรีสนุกสนาน สร้างความครึกครื้น สำหรับเล่นในงานเต้นรำราตรีสโมสร มุ่งบรรเลงตามร้านอาหาร ไนท์คลับ หรือตามสถานเริงรมย์ต่างๆ วงดนตรีนี้มีจำนวนนักดนตรีและเครื่องดนตรีไม่แน่นอน ทั้งนี้แล้วแต่ความสะดวกในการจัดวง ส่วนมากมีเครื่องดนตรีคือ ทรัมเปต แซกโซโฟน เปียโนหรือออร์แกน เบส กลองชุด กลอง ทอมบ้า และเพิ่มเครื่องดนตรีไทย 2 ชิ้นคือ ฉาบ ฉิ่ง

วงดนตรีของรำวงอาชีพแบ่งเป็น 2 ชุดคือ ชุดเล็กและชุดใหญ่ โดยชุดเล็กจะมีจำนวนเครื่องดนตรีอย่างละ 1 ชิ้น ซึ่งชุดใหญ่จะเพิ่มจำนวนเป็นอย่างละ 2 ชิ้น การแสดงแต่ละครั้งจะใช้วงดนตรีขนาดใดขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ

วงดนตรีตั้งอยู่ด้านหลังของเวทีแสดง หน้าหน้าเข้าหาผู้ชม โดยมีกลองชุดตั้งอยู่ตรงกลาง และเครื่องดนตรีชนิดอื่นตั้งขนานข้างทั้งซ้าย ขวา ของกลองชุด ตามแต่ความสะดวกของนักดนตรี ส่วนฉิ่ง ฉาบ บางครั้งถ้าไม่มีผู้เล่นครบจำนวนอาจสลับกันเล่นได้ ไม่จำเป็นต้องเล่นพร้อมกัน

ภาพที่ 7 : วงดนตรีร็อกอาชีพขณะแสดงในพ.ศ.2510

ที่มา : นฤทัย นัยโมกษ์

คำอธิบาย : วงดนตรีร็อกอยู่ด้านหลังเวทีของผู้แสดง ประกอบด้วย
กลองชุด, กีตาร์ไฟฟ้า, เบส, กลองทอมบ้า

ภาพที่ 8 : วงดนตรีร่ำวงอาชีพชุดเล็ก

ที่มา : ปิ่นเขต วัชรปาด สวัสดิการแสดงร่ำวงอาชีพ 18
เม.ย.2543

คำอธิบาย : เครื่องดนตรีประกอบด้วยกลองชุด, แซกโซโฟน, ทรัม-
เบอร์ลิน, ฉิ่ง, ฉาบ

หน้าที่ในการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น

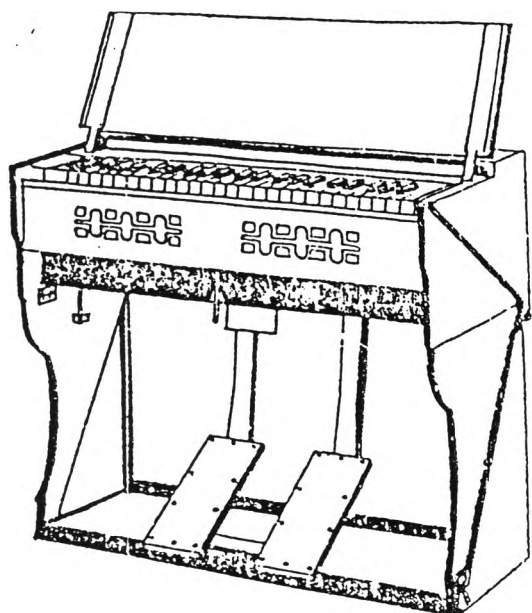
1. แซกโซโฟน

เป็นเครื่องดนตรีในประเภทเครื่องลมไม้ ปากเป่าทำ
ด้วยไม้ ลำตัวทำด้วยหลอดโลหะ กว้างบานออก รูป
ทรงโค้งทำนองเขาสัตว์ มีหน้าที่ดำเนินทำนอง เป็นผู้
นำวง

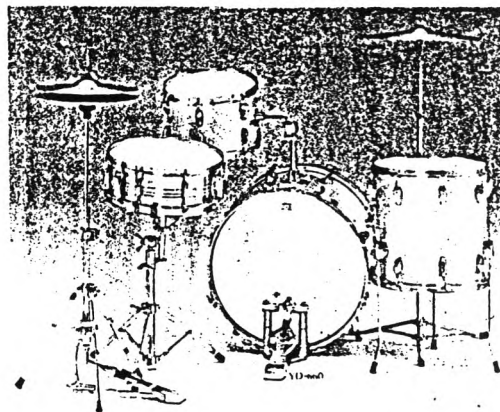
2. ทรมเปิด เป็นเครื่องเป่าทองเหลืองมีท่อลมรูปทรงกระบอก ปลายบานออกเป็นปากลำโพง สามารถเล่นให้ดัง แลลมหรือเป่าให้นุ่มนวลเสียงสดใสได้ มีหน้าที่ดำเนิน ทำนองเสริมกับแซกโซโฟน
3. กีตาร์ ทำด้วยเอ็นหรือไนลอนหุ้มด้วยขดลวดเงินขนาดเล็ก ปลายสายจะผูกตรึงด้วยหมุด มีปุ่มเร่งให้ตั้งหย่อน ตามต้องการมี 6 สาย และต่อเข้ากับไฟฟ้าใช้ขยาย เสียงได้ มีหน้าที่บรรเลงทำนอง
4. เบส ลักษณะคล้ายกีตาร์มี 4 สาย นักดนตรีต้องยืนเล่น มีหน้าที่ดำเนินจังหวะ
5. เปียโนหรือออร์แกน จัดเป็นเครื่องดีดที่ผู้เล่นต้องใช้นิ้วกดลงบนแป้น ส่วน ใหญ่วงดนตรีนี้จะใช้ออร์แกนไฟฟ้าที่ปรับเสียงได้หลาย จังหวะมากกว่าเปียโนที่มีขนาดใหญ่เคลื่อนย้ายไม่ สะดวก ทำหน้าที่ประสานเสียง
6. กลองชุด ประกอบไปด้วยลักษณะกลองรวมของกลองเบส กลองเทเนอร์ แต่มีระบบการบรรเลงต่างกัน มีฉาบ ด้วย ใช้บรรเลงเพียงคนเดียว มีหน้าที่ดำเนินจังหวะ หลัก
7. กลองทอมบ้า มีลักษณะเป็นกลองสูง 2 ลูกติดกัน เป็นเครื่องหนึ่ง เพื่อใช้เร่งจังหวะการเดินเป็นพิเศษ
8. ฉิ่ง ทำด้วยโลหะ ใช้ตีประกอบจังหวะมีหน้าที่กำหนด จังหวะ
9. ฉาบ ทำด้วยโลหะ ใช้ตีชัดจังหวะฉิ่ง

จะเห็นได้ว่าเครื่องดนตรีของวงวงอาชีพ เป็นเครื่องดนตรีสากลส่วนใหญ่ ซึ่งทำ หน้าที่หลักในการบรรเลง โดยมีฉิ่ง, ฉาบของไทยประกอบจังหวะ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการ พัฒนาของดนตรีที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกที่ผสมผสานกับดนตรีไทย เพื่อการปรับเปลี่ยน

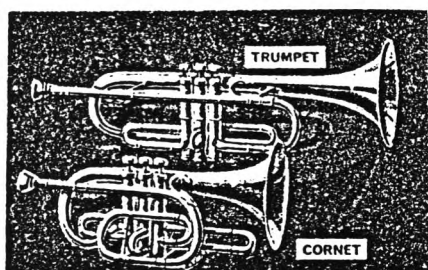
ในรูปแบบใหม่อีกลักษณะหนึ่งที่ใช้ประกอบการร้องและการเต้นรำในแบบสากล ซึ่งผู้
วิจัยได้กล่าวถึงเรื่องดนตรีและเพลงในลำดับต่อไป

ออร์แกน

กลองชุด

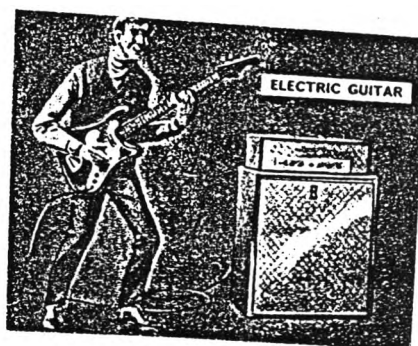
ทรัมเป็ต

แซกโซโฟน

กลองทอมบ้า

กีตาร์ไฟฟ้า

คอง

คองเล็ก

คองใหญ่

ภาพที่ 9 : เครื่องดนตรีประกอบรำวงอาชีพ

ที่มา : หนังสืออธิบายเครื่องดนตรีไทยและสากล

นักดนตรี

นักดนตรีคือผู้มีหน้าที่บรรเลงดนตรีให้กับคณะรำวงอาชีพ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "คนเขี่ยรำวง" เป็นผู้เล่นดนตรี รวมถึงนักร้องด้วย ส่วนการเรียกวงดนตรีทั้งวงจะเรียกว่า "กองเขี่ยรำ" นักดนตรีส่วนใหญ่เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลห้วยใหญ่ มีทั้งผู้เคยเป็นนักดนตรีเก่า และผู้ที่ฝึกหัดขึ้นใหม่เพื่อต้องการหารายได้กับคณะรำวง ซึ่งวง

ดนตรีที่ตั้งขึ้นส่วนมากจะเป็นวงดนตรีเล่นประจำคณะรำวง โดยนักดนตรีเป็นทั้งผู้เล่นประจำคณะและชั่วคราว ดังจะกล่าวถึง เพศ อายุ และการศึกษา ลักษณะการประกอบอาชีพ การถ่ายทอดและการฝึกหัด อัตราค่าจ้าง

เพศ อายุ และการศึกษา

นักดนตรีส่วนใหญ่เป็นเพศชายไม่จำกัดอายุ จากการสัมภาษณ์ อดีตนักดนตรีของหมู่บ้าน สรุปได้ว่า นักดนตรีของคณะรำวงส่วนมากเป็นนักดนตรีที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงเวลาที่มีการตั้งคณะรำวงขึ้น ซึ่งเป็นบุคคลในหมู่บ้านที่มีความสนใจด้านดนตรีและต้องการหาอาชีพเสริมมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อายุมากที่สุดคือ 60 ปี ไม่มีข้อกำหนดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของนักดนตรีเป็นหลัก การศึกษาเช่นเดียวกับผู้แสดงคือจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งบางคนที่มีฐานะยากจนไม่ได้เรียนก็มี

นักดนตรีทั้ง 5 คณะ พบว่าเป็นการเวียนกันแสดงในลักษณะขอแรงกัน พึ่งพาอาศัยกันในระบบเครือญาติ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสช่วยเหลือให้นักดนตรีมีรายได้เพิ่มเติมและไม่เป็นการแย่งตัวกัน อีกประการหนึ่งนักดนตรีโดยมากเป็นผู้ชายจึงตัดปัญหาเรื่องการดูแลความปลอดภัยระหว่างผู้ปกครองกับหัวหน้าคณะ ดังนั้นเมื่อรับงานแสดงหัวหน้าคณะจึงไม่ต้องรับผิดชอบมากเท่ากับผู้แสดงที่เป็นหญิงสาว

การถ่ายทอดและการฝึกหัดนักดนตรี

นักดนตรีของตำบลห้วยใหญ่ส่วนมากเป็นนักดนตรีใหม่ที่ฝึกหัดมาจากผู้ที่เคยเป็นนักดนตรีในหมู่บ้านซึ่งมีอยู่น้อยราย ซึ่งนักดนตรีเก่าเป็นผู้เคยเล่นดนตรีตามงานวัดประเภทแตงวงนำขบวนในงานบวช งานศพมาก่อน และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจเรียนดนตรีในลักษณะครูกับศิษย์รุ่นต่อรุ่น ในการตั้งคณะของรำวงอาชีพจำเป็นต้องตั้งวงดนตรีไปพร้อมกันคือ มีการซื้อเครื่องดนตรีใหม่และรับนักดนตรี ทำให้ผู้ที่เคยเป็นดนตรีมาก่อนสนใจที่จะเข้าร่วมคณะและถ่ายทอดให้กับผู้ที่ต้องการเป็นนักดนตรีใหม่ โดยไม่คิดค่าสอน เนื่องจากนักดนตรีมีความเห็นว่าการเรียนดนตรีแม้จะเป็นดนตรีสากลแต่ใช้ความเคารพและการเรียนในลักษณะดนตรีไทยคือใช้การไล่เสียง การจดจำ

จังหวะเพลง ไม่มีการใช้โน้ต ดังนั้นผู้เรียนจึงให้ความสำคัญกับผู้ถ่ายทอดเปรียบเสมือนครูกับศิษย์ การฝึกหัดดนตรีนี้ครูผู้ฝึกจะหัดให้ผู้เรียนสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้เกือบทุกชนิด โดยการฝึกมี 2 ส่วนคือ 1.การฝึกจังหวะ 2.การฝึกทำนอง ดังมีการฝึกหัดเป็นลำดับต่อไปนี้

1.การฝึกจังหวะ

การฝึกหัดขั้นที่ 1

ฝึกหัดการกำหนดจังหวะโดยฝึกจาก ชิ่ง และ ฉาบก่อน โดยหัดตีเข้ากับจังหวะกลอง

การฝึกหัดขั้นที่ 2

ฝึกตีกลองทอมบ้า และกลองซุด

การฝึกหัดขั้นที่ 3

เมื่อตีเครื่องประกอบจังหวะได้แล้ว การฝึกขั้นต่อไปคือฝึกเล่นเครื่องประกอบจังหวะในงานแสดงจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์โดยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเครื่องดนตรีให้เล่นได้ทุกชิ้น

2. การฝึกทำนอง

การฝึกหัดขั้นที่ 1

เครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนองได้แก่ ทรมเปิด แหกไซโฟน กีตาร์ เบส ออร์แกน ผู้ฝึกหัดจะถามผู้เรียนในการเลือกเรียนเครื่องดนตรีโดยให้พิจารณาจากความชอบ ความตั้งใจที่แน่วแน่เป็นหลัก เพราะว่าเครื่องดนตรีดังกล่าวมีความยากในการฝึกต้องใช้เวลานานกว่าจะชำนาญ เมื่อผู้เรียนตัดสินใจเรียนแล้ว ผู้ฝึกหัดจะถ่ายทอดให้เป็นขั้นๆไป โดยเริ่มจากฝึกจังหวะ ซ่า ซ่า ซ่า ที่เป็นจังหวะพื้นฐานของการแสดงก่อน

การฝึกหัดขั้นที่ 2

การฝึกจังหวะเป็นการท่องจำ ไล่เสียง ไม่มีการใช้โน้ต เมื่อผู้เรียนหัดจังหวะ ซ่า ซ่า ซ่า

ได้แล้วก็จะฝึกจังหวะอื่นๆเช่น จังหวะตลง
จังหวะบีกิน ฯลฯ การฝึกจะเริ่มจากการไล่
เสียงต่ำสุดไปหาเสียงสูงสุดในแต่ละเครื่อง
ดนตรี

การฝึกหัดขั้นที่ 3

ซ้อมรวมเข้ากับวงดนตรี

วงดนตรีของคณะรำวงส่วนใหญ่แล้วจะมีนักดนตรีจำนวนไม่มาก เพราะสามารถเล่นเครื่องดนตรีน้อยชิ้นได้ในกรณีที่หานักดนตรีที่เล่นเครื่องดนตรีนั้นๆไม่ได้ จึงทำให้การฝึกหัดเครื่องดนตรีในบางครั้งไม่ตรงตามความพอใจของผู้เรียน จำต้องฝึกในเครื่องดนตรีที่ยังขาดผู้เล่นอยู่ เช่นแซกโซโฟนจัดว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีผู้เล่นเป็นน้อย เพราะต้องใช้ความชำนาญและประสบการณ์มาก และใช้เวลาฝึกหัดนานกว่าดั่งนั้น ทางคณะรำวงจึงมีความต้องการผู้เล่นสูงทำให้ค่าจ้างแพงกว่าผู้เล่นเครื่องดนตรีชนิดอื่น ซึ่งคณะใดมีนักดนตรีแซกโซโฟนประจำคณะได้ถือว่ามีความพร้อมมากกว่าคณะอื่น ส่วนนักร้องประจำวงอาจเป็นผู้เล่นดนตรีในคณะที่สลับเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่กัน หรือผู้ที่ทำหน้าที่โฆษกประจำคณะก็จะเป็นนักร้องในเวลาเดียวกันซึ่งการฝึกหัดเป็นไปพร้อมกับการฝึกหัดเครื่องดนตรี นักร้องเป็นเพียงส่วนประกอบย่อยของวงดนตรีเท่านั้นอาจมีหรือไม่มีในบางช่วงได้เช่น ในกรณีนักร้องหยุดพัก ก็จะมีบรรเลงดนตรีอย่างเดียว

ระยะเวลาการฝึกหัดนักดนตรี

ระยะเวลาในการฝึกหัดแต่ละคนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์ของนักดนตรีและการฝึกซ้อมอย่างเคร่งครัด นักดนตรีบางคนมีเครื่องดนตรีส่วนตัวก็สามารถฝึกซ้อมเดี่ยวได้ตลอดเวลาส่วนผู้ไม่มีเครื่องดนตรีเองก็สามารถมาซ้อมที่บ้านหัวหน้าคณะได้ ในเวลาเย็นประมาณ 3 ชั่วโมงของทุกวัน หรือถ้าคณะมีงานแสดงจะต้องซ้อมรวมวงทั้งหมดกับผู้แสดงก่อนหน้าวันแสดง 3 วันเป็นอย่างน้อย นักดนตรีใหม่ที่เริ่มฝึกหัดเครื่องดนตรีบรรเลงทำนองจะใช้เวลาโดยประมาณ 1 เดือน ถึงจะออกแสดงได้หรือขึ้นอยู่กับผู้สอนในการพิจารณา ซึ่งช่วงแรกอาจจะให้ไปนั่งฟังการเล่นหลังเวทีหรือลองให้เล่นเป็นบางจังหวะเพื่อให้คุ้นเคยกับการแสดงจริง

สถานที่ฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมจะฝึกที่บ้านหัวหน้าคณะเพราะมีเครื่องดนตรีครบทุกชิ้น และเพื่อได้ศึกษาจากรุ่นพี่หลายคน โดยจะใช้ลานบ้านหรือห้องที่มีขนาดกว้างในเวลา 17.00 - 20.00น. เช่นเดียวกับผู้แสดงซึ่งบางครั้งเป็นการฝึกหัดไปพร้อมกับผู้แสดงให้เกิดความสนิทสนมรู้จักกัน และเข้าใจจังหวะไปพร้อมๆกัน

อัตราค่าจ้างนักดนตรี

อัตราค่าจ้างของนักดนตรีขึ้นอยู่กับชนิดของเครื่องดนตรีที่เล่นในคืนนั้น ระยะเวลาแสดง สถานที่ ซึ่งค่าจ้างจะแตกต่างกันไป โดยอัตราค่าจ้างทุกคนจะเท่ากัน ดังนี้¹⁴

ระยะเวลาแสดงตั้งแต่เวลา 20.00 น. ถึง 02.00น. (เป็นเวลาปกติ)

อัตราค่าจ้างต่อคืนจำแนกตามเครื่องดนตรี (ประมาณปี พ.ศ.2510)

1. แชกโซโฟน	50	บาท
2. ทรัมเป็ต	50	บาท
3. กลองชุด, กลองทอมบ้า	50	บาท
4. ออร์แกน	30	บาท
5. ฉิ่ง, ฉาบ	20	บาท
6. นักร้อง	30	บาท

การเพิ่มระยะเวลาแสดง

เมื่อเจ้าภาพต้องการเพิ่มระยะเวลาแสดงซึ่งจะเพิ่มจากเวลาปกติออกไปอีกประมาณ 2 ชั่วโมง คือ 02.00 ถึง 04.00 น. ทางหัวหน้าคณะจะเพิ่มค่าจ้างให้ประมาณ 1 ส่วน 4 ของราคาปกติ เช่น ถ้าได้ค่าจ้างต่อคืน 50 บาท เพิ่มเวลาก็จะได้อีก 12.50

¹⁴ สัมภาษณ์อำนวยการ มิ่งชื่น, นักดนตรีคณะรางวัลส่งเสริมศิลป์, 18 เมษายน 2543.

บาท¹⁵ เป็น 62.50 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวหน้าคณะในบางคณะอาจจะให้มากหรือให้น้อยก็ได้แล้วแต่ตกลงกัน

การแสดงต่างจังหวัด

กรณีที่คณะรับจ้างไปแสดงต่างจังหวัด ค่าจ้างก็จะเพิ่มเป็น 2 เท่าจากราคาปกติเช่นเดียวกับนักแสดง อัตราค่าจ้างของนักดนตรีในระยะหลังประมาณปี พ.ศ.2521 มีการเพิ่มจากราคาเดิมถึง 1 เท่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนงานแสดงที่เพิ่มมากขึ้น และนักดนตรีในหมู่บ้านมีจำนวนจำกัดซึ่งหัวหน้าคณะแต่ละคณะไม่นิยมจ้างนักดนตรีนอกหมู่บ้านเนื่องจากไม่สนิทสนม ไม่รู้นิสัยใจคอ เพราะในการแสดงบางครั้งต้องไปต่างจังหวัดหลายวันโดยนักดนตรีเป็นผู้ขายอาจทำให้เป็นอันตรายกับผู้แสดงได้

การแต่งกาย

การแต่งกายของนักดนตรีโดยมากแล้วจะไม่กำหนดรูปแบบ แต่จะเน้นการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อยคือ ใส่เสื้อเชิ้ต และกางเกงขายาว รองเท้าหุ้มส้น บางคณะจะแต่งกายเหมือนกันเช่น ใส่เสื้อสีเดียวกันเพื่อแสดงถึงความเป็นกลุ่ม ความมีระเบียบ

¹⁵ สัมภาษณ์ประกอบ .ยิ่งรักษา, หัวหน้าคณะร่ำวงประกอบศิลป์, 18 เมษายน 2543.

ภาพที่ 10 : เครื่องแต่งกายนักดนตรีวงอาชีพ
ที่มา : อำนวย มิ่งชื่น

เพลงประกอบการแสดง

เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงวงอาชีพมี 2 ลักษณะแบ่งตามรูปแบบของการแสดงที่มี 2 ส่วนคือ การรำไหว้ครู และการเดินเข้าจังหวะ ดังนี้

1.การรำไหว้ครู

เพลงที่ใช้ในการรำไหว้ครู เป็นบท้องเพลงไทยเดิม ซึ่งมีลักษณะใช้การ "เอื้อน" ในการขับร้อง เนื่องจากผู้บรรจุนี้อร้องมิได้ใส่เนื้อร้องเต็มทุกห้องของโน้ต แต่จะเชื่อม

ติดต่อกันระหว่างช่องว่างด้วยการเชื่อม และบางตอนจะมีดนตรีรับ เนื้อร้องของเพลงไทยเดิมมักจะตัดตอนมาจากวรรณคดีเรื่องเอกเช่น อิเหนา ขุนช้างขุนแผน เป็นต้น

นอกจากเนื้อร้องและการขับร้องที่ใช้เพลงไทยเดิมประกอบการรำไหว้ครูของรำวงอาชีพ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า เหตุผลในการใช้เนื้อร้องเพลงไทยเดิมนี้น่าจะมาจาก การนำเอาเพลงไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชนชาติ ซึ่งเรายกย่องเพลงไทยและดนตรีไทยว่าเป็นศิลปะชั้นสูง ในการศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีในสังคมไทยสมัยโบราณนั้นผู้สนใจต้องฝากตัวเป็นศิษย์ของครูมีความสำคัญเท่าเทียมบิดามารดา ครูเพลงมีฐานะเปรียบเสมือนเทพเจ้าดนตรีที่จะประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ศิษย์ ผู้เป็นศิษย์ต้องยึดถือปฏิบัติ พิธีกรรมต่างๆ ที่ยึดถือว่าเครื่องดนตรีเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ของขลัง และถือเป็นคนคู่ด้วย และเชื่อกันว่ามีเทพเจ้าประจำเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ประกอบกับดนตรีไทยหรือเพลงไทยเกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทยตั้งแต่ชั้นเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินจนถึงชาวบ้านมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ในแต่ละช่วงของชีวิต นับแต่เกิด โคนจุก บวชนาค แต่งงาน ทำบุญ จนถึงงานศพ ดังนั้น การรำไหว้ครูที่ใช้เนื้อร้องและการขับร้องแบบไทยเดิมจึงเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงถึงความเคารพต่อครู เทพเจ้า เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ประสบผลสำเร็จ หรืออาจกล่าวได้ว่าการรำไหว้ครูเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่คนไทยยึดถือปฏิบัติในการบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่ใช้การแสดงเป็นสื่อในการติดต่อขอพร

รูปแบบของเพลงไหว้ครู มีลักษณะเป็นกลอนสี่สุภาพในวรรณคดีไทยที่ตัดตอนมาจากวรรณคดีหลายเรื่องโดยใช้กลอนสั้นๆ เพียง 1 - 2 บทต่อ 1 เพลง เป็นบทร้องไหว้ครูใน 1 คี้นั้น ซึ่งในกรณีที่มีการแสดงหลายคี่นติดกันจะไม่ใช้บทร้องจากวรรณคดีเรื่องเดียวกัน จะเปลี่ยนบทร้องทุกคี่น จากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะและนักแสดงรำวงอาชีพของตำบลห้วยใหญ่พบว่า บทไหว้ครูของแต่ละคณะใช้บทร้องที่คล้ายคลึงกันแตกต่างกันไปบ้างในบางท่อน หรือบางคำเท่านั้น อาจเป็นเพราะหัวหน้าคณะแต่ละคณะได้เคยเป็นนักแสดงคณะเดียวกันมาก่อนจึงจดจำและถ่ายทอดเหมือนกัน ส่วนที่แตกต่างกันคงจะมีการดัดแปลงเพื่อให้แตกต่างกับคณะอื่นในภายหลัง ซึ่งบทไหว้ครูมีทั้งเรียกตามชื่อของวรรณคดีและเรียกตามตัวเอกของวรรณคดี มีอยู่หลายเพลงด้วยกัน แต่เท่าที่คณะจดจำได้พบว่ามี 7 เพลง เพราะการรับจ้างแสดงในช่วงที่มึ้งานมากก็จะใช้บท

ร้องที่หมุนเวียนตามวัน วันละ 1 เพลง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะใช้เพียง 7 เพลงตามวันใน 1 สัปดาห์เพื่อให้ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมบ่อยจึงคงเหลือ 7 เพลงที่ใช้กันประจำเท่านั้น ได้แก่ เพลงสีนวล ไก่แก้ว เจ้าดวง เทพพนม อิเหนา หันท้ายนรสิงห์ กุหลาบ ส่วนบทร้อง จำได้เพียง 5 บทคือ

1. เพลงสีนวล

สิบนิ้วลูกรูขอวันทา	ต่อปวงเทวาที่ลงมาชม
ของคณะสงเสริมศิลป์เรีงมย์	ขอรำให้ท่านชมในคืนนี้เอย (รับดนตรี)
หากแม้มืดพลาดพลังไป	ลูกขออภัยทุกถ้วนหน้า
ของคณะสงเสริมศิลป์ที่ได้มา	ลูกขอขมาอภัยเอย (รับดนตรี)
• หรือในบทที่ 2 อาจเปลี่ยนเป็น	
หากแม้การรำให้ท่านชม	มันไม่น่านิยมและยั่วชวน
ขอจงโปรดอย่าได้ด่วน	ดูหมิ่นนินทาเอย (รับดนตรี)

2. เพลงไก่แก้ว

ไก่เอยไก่แก้ว	งามบรรเจิดเพริศแพรวดังเลขา(รับดนตรี)
ชนเพชรชัชวาลย์กาญจนา	สร้อยอร่ามงามระย้าฉวีวรรณ (รับดนตรี)
โค้งค่อนอปีกบังคมข้า	สงสำเนียงเสียงหวานวังเวงใจ (รับดนตรี)
เยื้องย่างกางปีกสลัดหาง	ก้าวกลางรำร้ายแล้วผายผัน (รับดนตรี)

3. เพลงเทพพนม

รำเทพพนมปฐมพรหมสีหน้า	แล้วสอดสร้อยมาลาผาผาเพียงไหล่
พิศสมัยเรียงหมอนแล้วย้ายท่า	ฝูงมัจฉาฟ้อนรำแล้วอัมพร
มยุรีฟ้อนรำแล้วอัมพร	พระสีกรขว้างจักรฤทธิรงค์ (รับดนตรี)

4. เพลงกุหลาบ

กุหลาบเอยเคยแยมแฉล้มกลีบ	โยจะรีบโรยร้างไปห่างไกล (รับดนตรี)
ภุมรินทร์บินร่อนเกสรดอกไม้	นางในฟ้อนรำถวาย (รับดนตรี)

บ้างกรีดเล็บกรีดจะเก็บพันธุ์ดอกไม้

ที่ส่งกลิ่นหอมกายมาแซมผม (รับดนตรี)

5. เพลงอิเหนา

อิเหนาหรือจะมาตามด้วยความรัก	อันข้อนี้ไม่ประจักษ์ยังสงสัย (รับดนตรี)
มาจากหมั้นหย่าเวียงชัย	เพราะดาหามีภัยจึงได้มา (รับดนตรี)
หวังจะช่วยรณรงค์ทำสงคราม	มิได้มาด้วยความเสนาหา(รับดนตรี)
นี่แหวะมาไหว้พระปฏิมา	แล้วจะคืนหมั้นหย่าธานี(รับดนตรี)

ในการรำไหว้ครูของรำวงอาชีพมีลักษณะพิเศษคือ ใช้บทร้องและการขับร้องแบบไทยเดิม แต่ใช้เครื่องดนตรีสากลในการบรรเลง และใช้เครื่องดนตรีไทยประกอบจังหวะ ทั้งนี้ใช้เครื่องเป่าคือแซกโซโฟนในการดำเนินทำนองหลักเปรียบเหมือนระนาดในเครื่องดนตรีไทย นอกจากนี้สังเกตเห็นได้ว่าในบทร้องบางท่อนไม่ตรงตามฉันทลักษณ์ของบทประพันธ์เช่นสัมผัสระหว่างวรรค หรือใช้คำซ้ำติดกันระหว่างท่อนเดียวกัน อาจเป็นเพราะผู้แสดงไม่มีการจดเนื้อเพลง ใช้แต่การจำต่อๆมาทำให้เพลงผิดเพี้ยนไป ประกอบกับไม่มีความรู้ด้านบทประพันธ์จึงส่งผลให้บทร้องมีการเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนบทร้องเดิม และมีการเพิ่มเนื้อร้องหรือตัดเนื้อร้องบางท่อนออกไปจึงทำให้รูปแบบคำประพันธ์ไม่ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ดังนั้นบทร้องของแต่ละคณะจึงมีลักษณะแตกต่างกันไปในบางท่อน บทร้องที่ยกมาดังกล่าวเป็นการสัมภาษณ์จากหัวหน้าคณะและผู้แสดงทั้ง 5 คณะโดยผู้วิจัยรวบรวมได้มากที่สุดเพียง 5 เพลง ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถจดจำได้หมด ซึ่งใน 5 เพลงนี้ใช้เวลาบททวนนาน ซึ่งอาจจะไม่ครบถ้วนทั้งหมด ส่วนใหญ่จะมาจากหัวหน้าคณะเนื่องจากเป็นผู้ฝึกซ้อมและเคยเป็นผู้แสดงมาก่อนทำให้จดจำได้ดีกว่าผู้แสดงในรุ่นหลัง ประกอบกับขณะแสดงผู้แสดงไม่ได้ร้องตามไปด้วยให้หัวหน้าคณะเป็นผู้ร้องทำให้ไม่สามารถจำได้ดีเท่าหัวหน้าคณะ อีกประการหนึ่งคือ ช่วงเวลาของการตั้งคณะนั้นเป็นช่วงสั้นประมาณ 10 ปี หลังจากนั้นจึงถูกห้ามแสดง ซึ่งมีเพียงหัวหน้าคณะรุ่นเดียวที่เป็นผู้ควบคุมอยู่ ไม่มีการสืบทอดให้กับรุ่นลูกหลาน เป็นผลให้การแสดงหยุดอยู่กับที่ ไม่มีการฝึกซ้อม หรือบททวนอีกเพราะต้องเปลี่ยนอาชีพไป ดังนั้นความจำของหัวหน้าคณะและผู้แสดงจึงไม่ครบถ้วน

เมื่อเจ้าภาพจัดงานให้มีการแสดงรำวง 7 วัน ในคืนแรกคณะรำวงจะเลือกเพลง สีนวลเป็นเพลงแรกของการเริ่มต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทร้องมีใจความแสดงถึงความเคารพต่อเทวดา และขอพรให้ประสบผลสำเร็จในการแสดงด้วย นอกจากนั้นในคืนต่อไป หัวหน้าคณะจะคำนึงถึงความพร้อมของนักแสดงเป็นหลักในการเลือกเพลงไหว้ครูโดยไม่กำหนดว่าต้องเป็นเพลงใดในแต่ละคืน และในคืนสุดท้ายซึ่งถือว่าเป็นคืนพิเศษจะมีผู้ชมจำนวนมากซึ่งให้ความสำคัญของการปิดงานนั้นๆ ทางคณะรำวงมักจะเลือกเพลงที่ฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดีที่สุดเพื่อให้ผู้ชมเกิดความประทับใจและสนใจที่จะว่าจ้างในงานต่อไป

การขับร้องเพลงไหว้ครูส่วนใหญ่หัวหน้าคณะจะเป็นผู้ขับร้องเนื่องจากเป็นทั้งผู้กำกับการแสดงและเป็นผู้ฝึกซ้อมเอง ซึ่งจะเข้าใจถึงท่วงทำนองของบทร้องดีกว่าคนอื่น ทั้งนี้ในบางครั้งก็จะให้ผู้ช่วยฝึกซ้อมทำหน้าที่แทนตนถ้าไม่สามารถร้องได้

2. การเต้นเข้าจังหวะ

เพลงที่ใช้ในการเต้นเข้าจังหวะ คือ เพลงลูกทุ่ง ซึ่งหมายถึง¹⁶ ผลงานเพลงของผู้ประพันธ์ นักร้อง นักดนตรี ที่เรียกตนเองว่า "ลูกทุ่ง" (ดูที่ภาคผนวก ข) มักมีเนื้อหาแสดงออกถึงชีวิตชนบทหรือเรื่องราวร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมชาวบ้าน

เพลงลูกทุ่ง ส่วนมากเป็นทำนองสากล ซึ่งยังมีทำนองอื่นๆ ที่นำมาใช้เช่น ทำนองเพลงไทยเดิม จากพื้นบ้านพื้นเมืองที่สำคัญ คือ ลิเก แהלล์ หมอลำ เข็ญ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีทำนองจากต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ส่วนจังหวะนั้นก็มีจังหวะแบบไทย เช่น

¹⁶ จินตนา ดำรงเลิศ, วรรณกรรมลูกทุ่ง (งานวิจัยลำดับที่ 30 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 9.

รำวง ตลุง และกลองยาว เป็นต้น แต่ส่วนมากแล้วมีจังหวะสากล เช่น ซ่า ซ่า ซ่า รุมบ้า บีเก็น ฯลฯ

การเต้นเข้าจังหวะของรำวงอาชีพ ส่วนใหญ่นำเพลงลูกทุ่งที่กำลังเป็นที่นิยม ขณะนั้นมาร้องประกอบการแสดง ซึ่งนักร้องที่เป็นที่นิยมและโด่งดังในจังหวะรำวง ช่วงปี พ.ศ. 2496 คือ สุรพล สมบัติเจริญ เพลงลูกทุ่งในจังหวะรำวงนี้มีมากขึ้นหลังปี พ.ศ.2500¹⁷ ส่วนมากเป็นการแต่งของไพบุลย์ บุตรขัน เช่น การแห่ ลิเก ลำตัด ต่อมา ถึงยุค พร ภิรมย์, ชาย เมืองสิงห์

ผู้แสดง

ผู้แสดง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "นางรำ"¹⁸ ซึ่งในที่นี้หมายถึง หญิงผู้ทำหน้าที่ รับจ้างแสดงกับคณะรำวงอาชีพ ผู้แสดงส่วนใหญ่เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลห้วยใหญ่ เนื่องจาก เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ผู้แสดงของคณะรำวงทั้ง 5 คณะดังกล่าว จึงมีลักษณะการรับจ้างที่แตกต่างจากคณะรำวงของจังหวัดอื่น คือ ผู้แสดงสามารถมีสิทธิเป็นได้ทั้งนักแสดงประจำคณะและ นักแสดงชั่วคราว ซึ่งทำให้ คณะรำวงอาชีพของตำบลห้วยใหญ่ มีผู้แสดงที่เป็นกลุ่มเดียวกัน ดังจะขอกกล่าวถึง เพศ อายุ และการศึกษา การคัดเลือกผู้แสดง หน้าที่ของผู้แสดง อัตราค่าจ้าง ดังนี้

เพศ อายุ และการศึกษา

การแสดงรำวงอาชีพผู้แสดงจะเป็นเพศหญิงในวัยสาวมีอายุระหว่าง 12-25 ปี จากการสัมภาษณ์อดีตผู้เคยเป็นผู้แสดงจำนวน 20 คน พบว่าส่วนใหญ่จะมีอายุเฉลี่ย ประมาณ 14 - 20 ปี เนื่องจากหญิงสาวในวัยนี้มีโอกาสที่จะหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว เพราะอายุที่น้อยเป็นตัวกำหนดที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้คณะรำวงได้รับความนิยม

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

¹⁸ สัมภาษณ์สุนัน ศรีสุโข; ผู้แสดงคณะสังวาลย์น้อย, 29 เมษายน 2542.

ช่วงอายุนี้เป็นช่วงที่จบการศึกษาภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ คือจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในสมัยก่อน จากนั้นนักแสดงจะยึดอาชีพทำไร่ ทำสวน ตามครอบครัวของตน และรับจ้างเป็นนักแสดงในหมู่บ้านเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเมื่อนักแสดงมีอายุมากขึ้นหรือแต่งงานก็จะเลิกแสดง เพราะผู้ชมจะไม่นิยมนักแสดงที่มีอายุมาก และโดยมากครอบครัวจะเห็นว่าเมื่อแต่งงานแล้วก็ไม่ควรที่จะออกแสดง ทั้งนี้เนื่องจาก อาชีพไร่สวนต้องเดินคู่กับผู้ขายจำนวนมากและเป็นเวลานาน

นักแสดงของตำบลห้วยใหญ่สามารถที่จะไปแสดงต่างคณะได้เป็นการขอแรงกันช่วยเหลือกัน ซึ่งการรำและการเดินเข้าจังหวะส่วนมากมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้การประกอบอาชีพไร่สวนของตำบลห้วยใหญ่ทั้ง 5 คณะคล่องตัว รับประทานอาหารได้มาก เพราะแม้ว่าการแสดงไร่สวนต้องใช้นักแสดงจำนวนมากก็ตามแต่นักแสดงก็ยังคงหมุนเวียนได้ตลอด ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้หัวหน้าคณะไม่หวงห้ามนักแสดงของตน และนักแสดงส่วนใหญ่ชอบที่จะมาเป็น "นางรำ" เพราะเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้ดี¹⁹ เป็นอาชีพที่มีเกียรติซึ่งถือว่าได้แสดงความสามารถของตนภายใต้วัฒนธรรมอันดีงาม ไม่เป็นที่รังเกียจของสังคมสมัยนั้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการหาคู่ครองอีกทางหนึ่งของหนุ่มสาว โดยที่ผู้ปกครองเห็นดีงามด้วย อาชีพของนางรำจึงได้เรียกได้ว่าเป็นที่นิยมของสังคมทั้งส่วนของนักแสดงและประชาชนในจังหวัดชลบุรี และตำบลห้วยใหญ่

การคัดเลือกผู้แสดง

ในการแสดงไร่สวนแต่ละครั้งจะมีผู้แสดงไม่น้อยกว่า 10 คนขึ้นไป โดยที่ผู้แสดงไม่มีการจัดกลุ่มแบ่งอายุ การคัดเลือกผู้แสดงประจำคณะเป็นหน้าที่ของหัวหน้าคณะที่ต้องคัดเลือกผู้แสดงเอง ทั้งนี้เพราะผู้แสดงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้คณะมีชื่อเสียงโดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้²⁰

¹⁹ สัมภาษณ์วิชา โพธิ์สัตย์, หัวหน้าคณะส่งเสริมศิลป์, 6 เมษายน 2543.

²⁰ สัมภาษณ์พยอม มิ่งชื่น, หัวหน้าคณะส่งเสริมศิลป์, 6 เมษายน 2543.

1. ผู้แสดงจะต้องเป็นหญิงในวัยสาว ของตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อสะดวกในการฝึกซ้อม และติดตามเมื่อมีการแสดง

2. หัวหน้าคณะจะเป็นผู้ขออนุญาตจากผู้ปกครองของนักแสดงให้มาร่วมคณะ นักแสดงส่วนใหญ่จะไม่มาสมัครเอง เนื่องจากหญิงสาววัยนี้ยังไม่ได้แต่งงานซึ่งในสมัยก่อนจะอยู่ในโอวาทของผู้ปกครองของตน โดยหัวหน้าคณะต้องรับผิดชอบดูแลนักแสดง ระหว่างที่ฝึกซ้อมและออกแสดง ดังนั้นนักแสดงจะอยู่ในความควบคุมของหัวหน้าคณะ อย่างเคร่งครัดเหมือนเป็นผู้ปกครองของตน

3. หัวหน้าคณะจะคำนึงถึง รูปร่าง หน้าตา ของนักแสดงเป็นหลักมากกว่า ความสามารถ โดยต้องมีหน้าตาผิวพรรณดี รูปร่างสมส่วน ไม่อ้วนหรือผอมจนเกินไป มีขนาดที่ใกล้เคียงกัน เพราะนักแสดงเมื่อออกแสดงจะได้มีความแตกต่างกันด้านรูปร่าง น้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบในการจัดแถว และเมื่อต้องใช้นักแสดงชั่วคราวมา เสริม ชุดแต่งกายก็สามารถสวมใส่กันได้

หน้าที่ของผู้แสดง

หน้าที่ของผู้แสดงสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ หน้าที่ก่อนการแสดง หน้าที่ ขณะแสดง และหน้าที่หลังการแสดง

หน้าที่ก่อนการแสดง

1. นักแสดงเมื่อเข้ามาประจำคณะรำวงอาชีพ จะต้องมาฝึกซ้อมการแสดงกับหัวหน้าคณะหรือผู้ที่รับหน้าที่แทนหัวหน้าคณะ จนกว่าจะออกแสดงได้

2. เมื่อมีการแสดงจะต้องเป็นผู้แต่งหน้า ทำผม ให้กับตนเอง โดยนักแสดงต้องเตรียมอุปกรณ์มาเอง

3. เตรียมตัวให้พร้อมก่อนออกแสดง โดยอยู่รวมกลุ่มกับนักแสดงคนอื่น ห้ามแยกตัว เพราะผู้ชมส่วนใหญ่จะเป็นชายหนุ่มที่มักจะมาชวนนักแสดงไปคุยด้วย ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่ผู้แสดงเอง

หน้าที่ขณะแสดง

1. เมื่อเริ่มการแสดงนักแสดงจะต้องขึ้นเวทีและนั่งเก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้บนเวที ห้ามพูดคุยกัน สำรวมกิริยาการนั่งเพราะชุดที่ใส่เป็นกระโปรงสั้น ซึ่งเวทีวางจะสูงอยู่ในระดับสายตาของผู้ชมที่อยู่ด้านล่าง
2. เมื่อผู้ชมซื้อบัตรขึ้นมาโค้งนักแสดงคนใด นักแสดงจะต้องลุกขึ้นรำกับผู้โค้งนั้น โดยไม่มีข้อยกเว้น
3. ผู้ชมมีสิทธิ์ซื้อบัตรเพื่อเรียกนักแสดงมานั่งคุยข้างเวที ซึ่งนักแสดงก็ต้องปฏิบัติตามโดยดูจากการซื้อบัตรของผู้ชมเป็นหลัก เมื่อผู้ชมไม่ได้ซื้อบัตรต่อเวลาแล้ว นักแสดงก็ต้องกลับไปทำหน้าที่ของตนต่อ
4. เมื่อมีผู้ "เหมารอบ" คือผู้ที่ซื้อบัตรทั้งหมดในรอบนั้นซึ่งผู้แสดงทุกคนต้องลุกขึ้นมารำ ถ้านักแสดงนั่งคุยอยู่ข้างเวที หรือที่เรียกว่า"นั่งจอง" นักแสดงจะต้องลุกขึ้นมารำก่อนในรอบนั้นจนกว่าการเหมารอบจะเสร็จสิ้น
5. ถ้าผู้ชมปฏิบัติกริยาล่วงเกินนักแสดง นักแสดงจะต้องแจ้งให้หัวหน้า คณะทราบ โดยไม่ควรแสดงกิริยาตอบโต้ผู้ชมกลับไป

หน้าที่หลังการแสดง

1. เมื่อจบการแสดงแล้ว นักแสดงรับผิดชอบตนเองในการเก็บเสื้อผ้า ชุดแต่งตัวให้เรียบร้อย ในกรณีที่ได้แสดงต่างจังหวัด นักแสดงจะต้องเก็บเครื่องนุ่งห่มที่ทางเจ้าภาพจัดเตรียมให้เรียบร้อย รวมถึงดูแลความสะอาดที่พักตามสมควร เพราะเป็นมารยาทที่ทางคณะรับจ้างพึงปฏิบัติ
2. ห้ามนักแสดงแยกตัวไปธุระข้างนอก หรือหลบไปคุยกับบุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้ปกครอง เว้นแต่ต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าคณะเท่านั้น

อัตราค่าจ้างของผู้แสดง

อัตราค่าจ้างของนักแสดงหัวหน้าคณะจะเป็นผู้กำหนด ซึ่งนักแสดงทุกคนจะได้ค่าจ้างเท่าเทียมกันทุกคนไม่แบ่งแยกด้านความสามารถ หรือรูปร่าง หน้าตา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่ รายได้ของคณะ เทศกาลสำคัญ ระยะเวลาที่แสดง โดยจะให้ค่าจ้างเป็นรายวันดังนี้

ระยะเวลาแสดงตั้งแต่เวลา 20.00น. ถึง 02.00 น. (เป็นระยะเวลาปกติ)

ค่าจ้างนักแสดงประมาณปี พ.ศ.2499	ค่าจ้างต่อคืน	20	บาท
ค่าจ้างนักแสดงประมาณปี พ.ศ.2510	ค่าจ้างต่อคืน	25-30	บาท
ค่าจ้างนักแสดงประมาณปี พ.ศ.2521	ค่าจ้างต่อคืน	40-50	บาท

การเพิ่มระยะเวลาการแสดง

ถ้าเจ้าภาพหรือผู้จัดต้องการเพิ่มเวลาการแสดงซึ่งเจ้าภาพจะพิจารณาจากผู้ชมที่ยังคงมากและซื้อบัตรอย่างต่อเนื่องก็จะตกลงราคาการเพิ่มเวลากับหัวหน้าคณะร่าง โดยส่วนใหญ่เป็นการเหมาะสมคือ เพิ่มเวลาแสดงจากเวลาปกติในเวลา 02.00 น. ไปจนถึงประมาณ 04.00 น. ทางหัวหน้าคณะก็จะเพิ่มค่าจ้างให้นักแสดงอีกประมาณ 1 ส่วน 4 ของราคาปกติ เช่น ถ้านักแสดงได้ค่าจ้างต่อคืน 20 บาท เพิ่มเวลาก็จะได้อีก 5 บาท เป็น 25 บาท

การให้ค่าจ้างเพิ่มของนักแสดงจะไม่มีข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวหน้าคณะที่จะมีสิทธิไม่ให้ก็ได้ โดยหัวหน้าคณะจะคำนึงถึงรายได้รวมของค่าจ้างซึ่งบางครั้งอาจเป็นงานที่ได้ค่าจ้างน้อยหัวหน้าคณะก็จะไม่เพิ่มให้ ทางนักแสดงก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องเพราะถือว่าเป็นความสมัครใจตั้งแต่ต้นไม่ได้บังคับ

การแสดงต่างจังหวัด

กรณีที่คณะรับจ้างไปแสดงต่างจังหวัด ค่าจ้างนักแสดงจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าจากราคาปกติ ทั้งนี้ถ้ามีการเพิ่มเวลาการแสดงนักแสดงจะไม่ได้ค่าจ้างเพิ่ม เนื่องจากหัวหน้าคณะเห็นว่าการไปต่างจังหวัดต้องดูแลเรื่องอาหาร ที่พัก ค่ารถ ให้นักแสดงแล้ว จึงไม่จ่ายค่าจ้างเพิ่ม

เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของร่ำวงอาชีพ ผู้แสดงแต่งกายเหมือนกันทั้งกลุ่ม โดยหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ออกแบบ และเป็นผู้จัดหาผ้าในการตัดเย็บ ซึ่งเมื่อตัดชุดแล้วจะเป็นชุด

ประจำตัวของนักแสดง เพราะ ชุดร่าวมมีลักษณะรัดรูปให้พอดีกับสัดส่วนของผู้ใส่ ดังนั้นหัวหน้าคณะจะเป็นเพียงผู้ออกแบบ และจัดซื้อผ้า ส่วนค่าใช้จ่ายในการตัดเย็บจะให้ผู้แสดงรับผิดชอบเองหากผู้แสดงคนใดยังไม่มีเงินพอสำหรับค่าชุด หัวหน้าคณะจะจ่ายให้ก่อนและทยอยหักเงินจากค่าจ้างแสดง เพื่อที่ผู้แสดงจะไม่ต้องจ่ายเงินในครั้งเดียว เป็นการช่วยเหลือผู้แสดงทางหนึ่ง

การแต่งกายของทุกคนจะมีรูปแบบที่เหมือนกัน โดยแบ่งการแต่งกายออกเป็น 4 ส่วนคือ ลักษณะชุด, เครื่องประดับ, ทรงผมและการแต่งหน้า และรองเท้า

1. ลักษณะชุด

ลักษณะชุดของผู้แสดงร่าวมมีลักษณะตัดเป็นชุดเดียวติดกันทั้งเสื้อและกระโปรง มีซิปด้านหลัง โดยตัวเสื้อมี 2 แบบคือ แบบแขนสั้น และแบบไม่มีแขน ส่วนกระโปรงเป็นกระโปรงยาวระดับเหนือเข่าประมาณ 3 นิ้ว มีทั้งแบบบานมาก และแบบบานน้อย ซึ่งกระโปรงที่บานน้อยส่วนใหญ่จะตัดเป็นจีบรอบตัวใช้ผ้าน้อย ถ้าต้องการให้กระโปรงบานมากจะใส่กระโปรงซ้อนข้างในอีก 1 ชั้นให้พองขึ้นซึ่งมีชั้นตอนและผ้าที่ใช้ในการแต่งกายดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผ้ายืดรัดต้นขา

ใส่ผ้ายืดรัดต้นขาสีขาว ที่ตัดขึ้นเฉพาะบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้เห็นกางเกงชั้นใน และเป็นการกำหนดการก้าวเท้าไม่ให้ก้าวยาวหรือสั้นเกินไป มีความยาวจากเอวลงมาถึงต้นขาประมาณ 7 นิ้ว หรือบางคนที่ไม่เคร่งครัดจะให้ใส่เป็นกางเกงขาสั้น ซึ่งอาจทำให้ไม่กระชับ

ขั้นตอนที่ 2 กระโปรงซับใน

ใส่ซับในที่ใช้ผ้าชนิดเดียวกับกระโปรง นำผ้าตัดซ้อนกันหลายๆชั้นให้เกิดความฟูหนา โดยนำผ้าลูกไม้ตัดเย็บติดกับปลายกระโปรงซับใน เพื่อต้องการให้เห็นลูกไม้เวลาหมุนตัว

ขั้นตอนที่ 3

สวมชุดเสื้อและกระโปรงที่ตัดติดกันทับ เป็นครั้งสุดท้าย

ผ้าที่ใช้ตัดชุดจะมีขนาดแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสัดส่วนของแต่ละบุคคล โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ผ้าประมาณ 1.5 - 2 เมตร โดยเนื้อผ้าที่ใช้มีทั้งผ้าฝ้าย ผ้ามัน ผ้าลูกไม้ แต่ที่นิยมมากจะใช้ผ้ามันเงาตัดชุด เพราะจะทำให้ดูใหม่ตลอดเวลา ซึ่งในสมัยแรกๆนิยมใช้ผ้าพื้นสีเดียวต่อมานิยมใช้ผ้าลายและผ้าดอก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมัยนิยม ราคาผ้าจ้างตัดต่อ 1 ชุด ประมาณ 100-150 บาท (พ.ศ.2510) รวมทั้งผ้าซับในและผ้ายึดรัดต้นขาหัวหน้าคณะจะตัดชุดไว้สำรอง ในกรณีที่ต้องใช้นักแสดงชั่วคราว ทุกคนจะกำหนดการแต่งกายตามสีของวัน ใน 1 คี้นจะใส่เพียงชุดเดี่ยวยุคคือ วันอาทิตย์สีแดง, วันจันทร์สีเหลือง, วันอังคารสีชมพู, วันพุธสีเขียว, วันพฤหัสบดีสีขาว(ยึดถือว่าเป็นวันครูใช้สีขาวหมายถึงความดีงาม ความเคารพต่อครู), วันศุกร์สีฟ้า, วันเสาร์สีม่วง ดังนั้นผู้แสดงจึงต้องมีชุดประจำวันทั้ง 7 ชุด ซึ่งการกำหนดการใส่ในแต่ละวัน อาจมีเหตุผลดังนี้

1.เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายให้ผู้แสดง ไม่ต้องตัดชุดเพิ่มมาก เพราะผู้แสดงส่วนใหญ่รับจ้างแสดงเพื่อต้องการหารายได้เสริม

2.เป็นการกำหนดรูปแบบการแสดงคือ การกำหนดตามหลักสากลที่ให้สปิดาร์หนึ่งมี 7 วัน ซึ่งการแสดงร่างโดยมากจะมีมากกว่า 1 คี้น ดังนั้นเพื่อให้การแต่งกายในแต่ละวันไม่ซ้ำกัน จึงใช้สีกำหนดวัน

3.เมื่อมีข้อกำหนดสีชุดในแต่ละคีนแล้วผู้แสดงจะเข้าใจตรงกันและยึดถือปฏิบัติ โดยไม่ต้องมีการตกลงล่วงหน้า นอกจากเจ้าภาพจะประสงค์ให้แต่งสีอื่นหัวหน้าคณะก็จะแจ้งให้ทราบ

เครื่องประดับ

การใส่เครื่องประดับตามแต่ความพอใจของผู้แสดงที่นำมาใส่เอง โดยไม่จำกัดแบบ ซึ่งจะมีตั้งแต่ สร้อยคอ กำไลข้อมือ ต่างหู ถ้าผู้แสดงไม่มีใส่หัวหน้าคณะก็ไม่เคร่งครัด

ทรงผมและการแต่งหน้า

ทรงผม นิยมยกผมสูงด้านหน้า และปล่อยผมด้านหลัง ทั้งนี้ผู้มีผมสั้นและผมยาว ไม่นิยมรวบผม หรือติดเครื่องประดับ ทางคณะจะไม่กำหนดรูปแบบ แต่จะเน้นความเรียบร้อยไม่ปล่อยให้งงเหยิง

การแต่งหน้า แต่งหน้าตามสมัยนิยม ไม่แต่งหน้าเข้มหรือใช้สีสุดขาด

ผู้แสดงเป็นผู้แต่งหน้าและทำผมเอง โดยจัดเตรียมอุปกรณ์ส่วนตัวมาเอง

รองเท้า

ทางหัวหน้าคณะเป็นผู้กำหนดให้ผู้แสดงหาซื้อรองเท้าที่มีแบบเหมือนกันทุกคน ส่วนใหญ่จะใช้สีขาวหรือสีดำเพื่อให้เข้ากับชุดแต่งกายที่มีหลายสี และเพื่อความเรียบร้อย แบบของรองเท้ามีทั้ง รองเท้าหุ้มส้น ส้นเตี้ยหรือ ส้นสูง ทั้งนี้ในการเลือกใส่แล้วแต่ข้อกำหนดของหัวหน้าคณะ เหตุที่ใช้รองเท้าหุ้มส้นเนื่องจากป้องกันการเหยียบเท้ากันระหว่างเต้น ซึ่งการใส่ส้นเตี้ย หรือส้นสูงมีข้อดี ข้อเสียต่างกัันดังนี้

รองเท้าส้นสูง เวลาเต้นจะทำให้ดูสง่า และช่วยบังคับในการก้าวเท้าไม่ให้ตั้งเข่ามากเกินไป แต่อาจทำให้ส้นรองเท้าตกร่องพื้น หกล้มง่าย , เมื่อเร็ว

รองเท้าส้นเตี้ย ไม่ทำให้เมื่อยง่าย สบายเท้า , ส้นรองเท้าไม่ตกร่องพื้น แต่อาจทำให้เวลาเต้นไม่ช่วยบังคับเท้า หรือเวลาหมุนไม่สะดวกและไม่สง่า

บางคณะที่ไม่เคร่งครัดกับผู้แสดง ให้ใส่รองเท้าฟองน้ำได้ แต่อาจทำให้ไม่ได้รับความนิยมเหมือนกับคณะที่แต่งกายอย่างมีระเบียบ

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการแต่งกายของรำวงอาชีพ เห็นได้ว่ามีลักษณะการแต่งกายที่สืบเนื่องมาจากสมัยรัฐบาลของจอมพลป.พิบูลสงครามที่มีการประกาศใช้รัฐนิยม คือ การปฏิบัติให้เป็นประเพณีนิยมที่ดีประจำชาติ มีทั้งหมด 12 ฉบับ โดยรัฐนิยมฉบับที่ 10 ประกาศวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2484 เรื่องเครื่องแต่งกายของประชาชนมีใจความโดยสรุปว่า ให้แต่งกายเรียบร้อยสุภาพ ซึ่งแบ่งการแต่งกายเป็น 3 ประเภท ไล่ตามโอกาสของงาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามอย่างสากล และเครื่องแต่งกายหญิงมีการ

กำหนดให้ใส่หมวก นุ่งกระโปรง ใส่รองเท้ารัดส้น หรือหุ้มส้น ดังนั้นการแต่งกายของรำวงอาชีพ จึงเป็นการแต่งกายที่แสดงถึงความเป็นสากลอย่างชาติตะวันตก เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งให้เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมซึ่งได้ส่งผลถึงรูปแบบการแสดงและการแต่งกายของไทยอีกลักษณะหนึ่งด้วย

ภาพที่ 11 : การแต่งกายผู้หญิงไทย พ.ศ.2500

ที่มา : ประกอบ ยิ่งรักษา

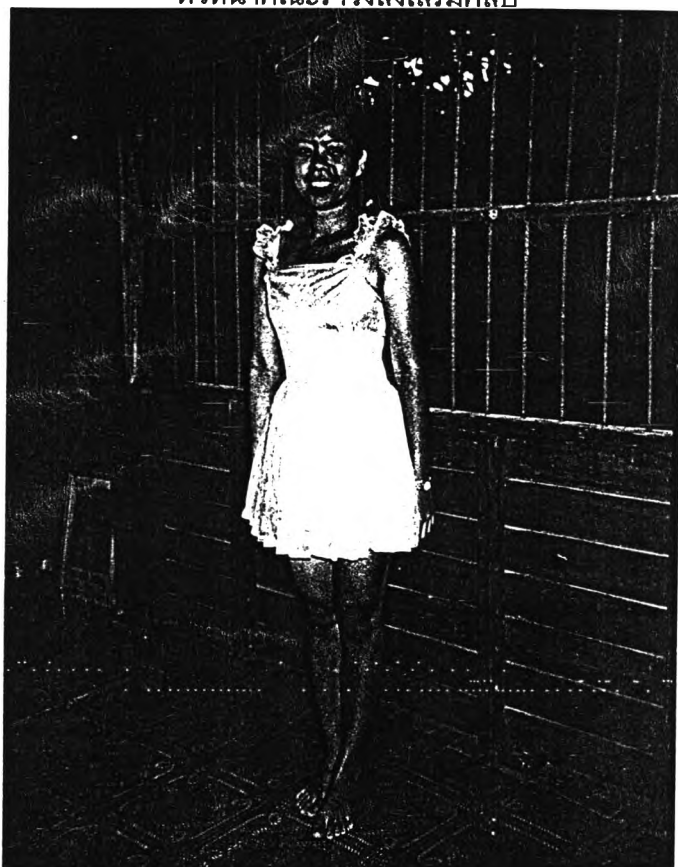
หัวหน้าคณะรำวงประกอบศิลป์

ภาพที่ 12 : การแต่งกายผู้หญิงไทย พ.ศ.2500

ที่มา : พยม มิ่งชื่น

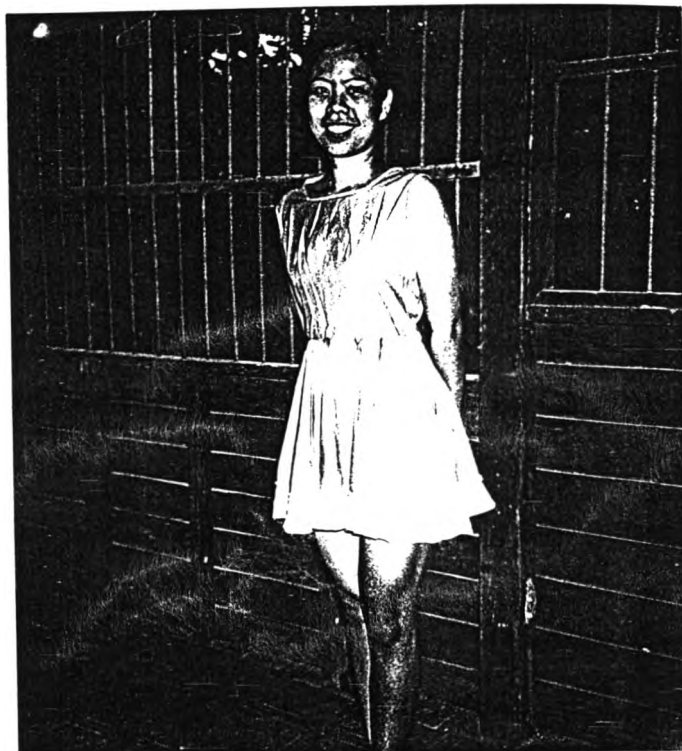
หัวหน้าคณะรำวงส่งเสริมศิลป์

ภาพที่ 13 : การแต่งกายของรำวงอาชีพ

ที่มา : ปิ่นเกศ วัชรปาน

แสดงแบบโดย พนิดา บุญทองขาว

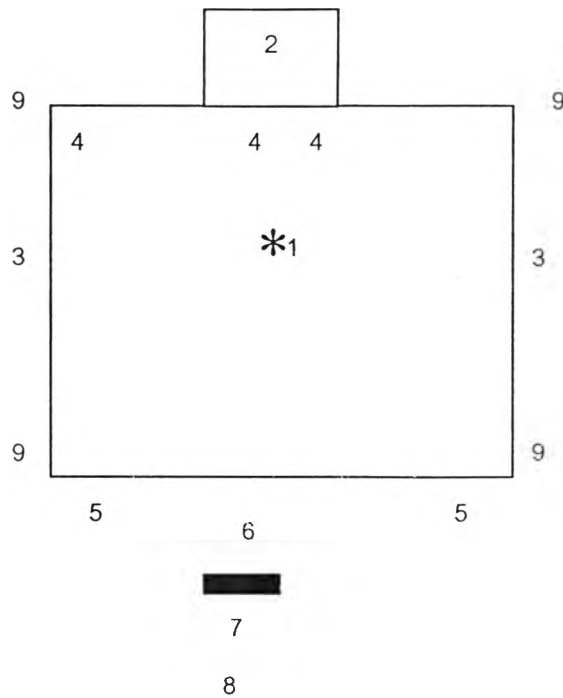
ภาพที่ 14 : การแต่งกายของรำวงอาชีพ

ที่มา : ปิ่นเกศ วัชรปาดน

แสดงแบบโดย พนิดา บุญทองขาว

เวที

เวทีเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการแสดงรำวง เป็นส่วนช่วยให้การแสดงมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดส่วน เวทีรำวงมีลักษณะเปิดโล่ง คนดูสามารถดูได้ 3 ด้าน ไม่มีม่านและฉากประกอบการแสดง ดังแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 15 : เวกี่ร่าง

- หมายเลข 1 เวกี่สำหรับแสดง
 หมายเลข 2 เวกี่สำหรับวงดนตรี
 หมายเลข 3 ไม้กั้นเวกี่
 หมายเลข 4 เก้าอี้สำหรับผู้แสดง
 หมายเลข 5 บันได 2 ข้าง
 หมายเลข 6 โต๊ะขายบัตร
 หมายเลข 7 รั้วกั้น
 หมายเลข 8 ผู้ชม
 หมายเลข 9 เสาสำหรับติดไฟ 4 มุม
 * เสากลาง

ลักษณะเวที

เวทีแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ เวทีสำหรับแสดง และเวทีสำหรับวงดนตรี โดยเวทีสำหรับแสดงมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่ส่วนหน้า และเวทีวงดนตรีอยู่ส่วนหลังยื่นต่อจากเวทีแสดง ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปนี้

1.เวทีสำหรับแสดง

เป็นเวทีทำด้วยไม้กระดานปูบนถังน้ำมันเปล่าขนาด 200 ลิตร สูงจากพื้นประมาณ 2 - 2.5 เมตร กว้างประมาณ 5 x 5 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่มีความสูงเท่ากับถังน้ำมันยางมะตอย ที่ใช้สำหรับตั้งเรียงเพื่อเป็นฐานของเวที เหตุที่ใช้ถังน้ำมันเพราะหาได้ง่ายตามปั้มน้ำมันทั่วไป เมื่อต้องการใช้จะขอยืมจากปั้มได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ คุณสมบัติคือ มีความแข็งแรง และไม่ยุ่งยากเวลาใช้ ซึ่งจะจัดเรียงต่อกันเป็นสี่เหลี่ยมตามรูปเวที ไม่ต้องใช้เชือกผูก เพราะไม่ล้มน้ำหนัก ในการสร้างเวทีบางครั้งไม่ใช้ถังน้ำมัน ซึ่งถ้ามีไม้พอก็จะใช้ไม้ตอกเป็นฐานของเวทีได้ ขนาดของเวทีจะกำหนดจำนวนของผู้แสดงและผู้ชมในแต่ละครั้งจะมีผู้แสดงประมาณ 10 - 20 คน เช่นถ้ามีผู้แสดง 15 คน จะมีผู้ชมขึ้นเต็มคู่ 15 คน ดังนั้นการเดินรอบหนึ่งจะมีคนบนเวทีทั้งหมดไม่เกิน 30 คน

พื้นเวทีใช้ไม้วางพาดตามแนวนอนของเวที ด้านข้างเวที 2 ด้าน และด้านหน้าจะตอกไม้กันทั้ง 3 ด้าน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ชมปีนเวที และใช้เป็นทางลัดในการขึ้นเวทีเวทีจะมีบันไดไว้ด้านหน้า 2 ข้าง ใช้สำหรับการขึ้น - ลงของผู้ชม ในบางงานทางบันไดขึ้นจะมีผู้ทำด้วยทางมะพร้าวทำเป็นประตู ตกแต่งด้วยดอกไม้เพื่อความสวยงาม

บนเวทีจะมีเสากลางเวที สูงประมาณ 4 เมตร เป็นสัญลักษณ์ในการรื้อรอบเสา หรือลักษณะให้เดินรำเป็นวงกลม นอกจากนี้ยังมีเสามุมทั้ง 4 ด้านของเวที ใช้สำหรับติดไฟนีออนที่มีขนาดยาวประมาณ 1.10 เมตร และมีไม้พาดจากมุมเสา 4 ด้านพาดหาเสากลางเพื่อติดไฟ 1 เสา ติดไฟได้ประมาณ 3 หลอด ไฟนีออนส่วนใหญ่จะใช้ไฟสีขาวเพียงสีเดียว เพื่อต้องการให้สีชุดแต่งกายไม่ผิดเพี้ยน การตกแต่งเวทีจะใช้

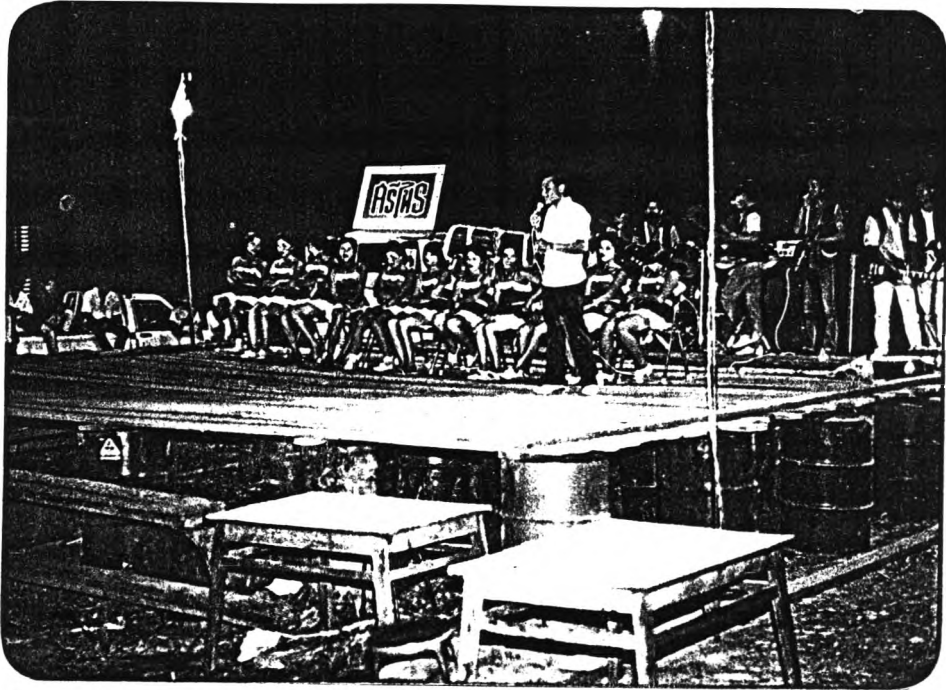
สายรุ้งที่มีหลายสี หรือใช้กระดาษแก้วตัดเป็น 3 เหลี่ยม พาดติดเสาบนไม้ราวเดียวกับไฟ 4 ด้าน เข้าไปหาเสากลาง

เก้าอี้ของผู้แสดงจะตั้งเรียงเป็นแถวหน้ากระดาน ตั้งอยู่ด้านหลังของเวที มีจำนวนเท่ากับผู้แสดงในแต่ละครั้งที่เปิดแสดง ลักษณะของเก้าอี้ไม่จำกัดแบบขึ้นอยู่กับการจัดหาของเจ้าภาพ มีลักษณะต่างๆ เช่น เก้าอี้ไม้ยาวไม่มีพนักพิงที่ตอกขึ้นเองสามารถนั่งได้ประมาณ 10 - 15 คน, เก้าอี้เหล็ก 4 ขามีพนักพิง นั่งได้ 1 คน หรือเก้าอี้พลาสติก 4 ขา ทรงกลม นั่งได้ 1 คน เป็นต้น

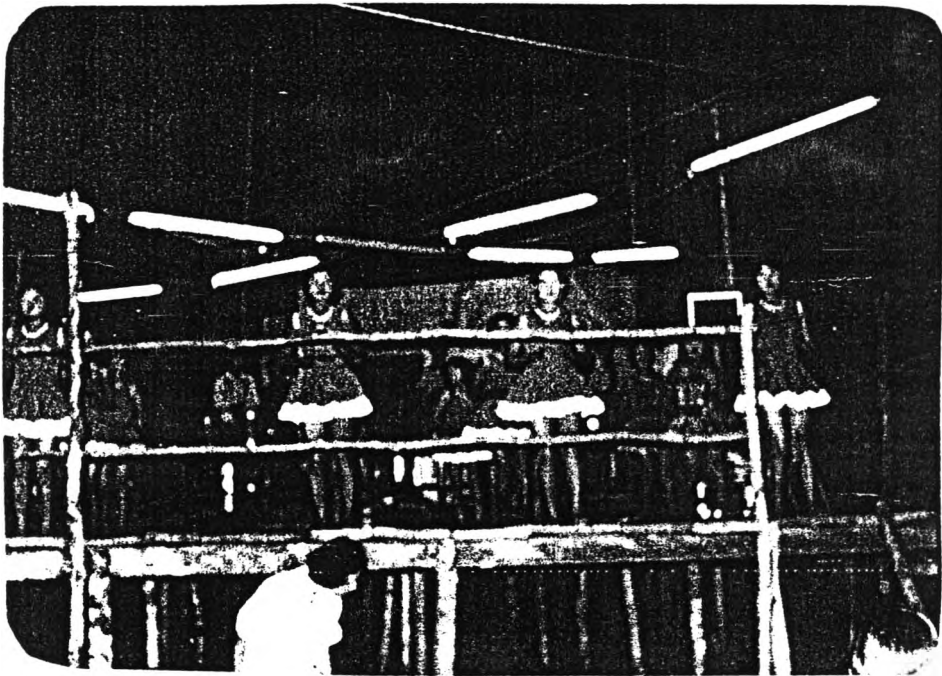
ด้านหน้าเวทีมีบันได 2 ข้าง จัดสำหรับนักแสดง และผู้ชมขึ้นบนเวที ในบางงานเจ้าภาพจะสร้างบันไดด้านหลังเวทีวงดนตรี สำหรับให้นักดนตรีขึ้น แต่ถ้าไม่มีก็จะใช้บันไดด้านหน้าแทน พื้นที่ว่างระหว่างบันไดทั้ง 2 ข้าง จัดทำเป็นห้องขายบัตร จะใช้โต๊ะไม้สี่เหลี่ยม มีลิ้นชักและเก้าอี้ ตั้งอยู่และทำรั้วกัน โดยใช้เชือกขึง แบ่งช่องไว้ด้านข้างบันได ทั้ง 2 ข้าง เพื่อความเป็นระเบียบในการต่อแถวซื้อบัตรให้เข้า - ออกได้เพียงทางเดียว

2. เวทีวงดนตรี

เวทีวงดนตรีจะเป็นเวทีที่ต่อจากเวทีสำหรับแสดงไปทางด้านหลังมีขนาดเล็กกว่าเวทีแสดง มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ $2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ เมตร อยู่สูงกว่าเวทีแสดงประมาณ 90 เซนติเมตร เพื่อให้ผู้ชมจะได้เห็นชัด จะเห็นได้ว่า เวทีวงดนตรีมีขนาดเล็กกว่าเวทีแสดง เนื่องจากสร้างตามความเหมาะสมของจำนวนนักดนตรีโดยแต่ละครั้ง จะมีนักดนตรีประมาณ 5-6 คน รวมนักร้อง บนเวทีไม่มีการตกแต่ง ด้านหลังเปิดโล่งไม่มีฉากกัน นอกจากจะมีเครื่องดนตรีแล้ว จะมีเก้าอี้พนักพิง สำหรับนักดนตรีเวลาหยุดพัก

ภาพที่ 16 : เวทีรางวัลที่ใช้ถังน้ำมันเป็นฐาน
ที่มา : หฤทัย นัยโมกข์

ภาพที่ 17 : เวทีรางวัลที่ใช้ไม้สร้างเป็นฐาน
ที่มา : พยม มิ่งชื่น

บัตร

ความหมายของ "บัตร" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า แผ่นเอกสารแสดงสิทธิของผู้ใช้ ทำด้วยกระดาษ หรือใช้คำว่า "ตั๋ว" ซึ่งมีความหมายเหมือนกันคือ ใบสำคัญสำหรับอนุญาตให้เข้าไปในที่ต่างๆได้ เป็นคำยืมภาษาจีน

บัตร ในที่นี้ หมายถึง ใบอนุญาตผ่านเข้าไปรากับผู้แสดงรางวัล โดยผู้ชมต้องซื้อบัตรผ่านตามราคาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งบัตร 1 ใบ ใช้ได้ 1 คน ต่อ 1 รอบการรำ

ลักษณะบัตร

บัตรมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 4 เซนติเมตร ยาวประมาณ 7 เซนติเมตร บัตรมี 2 ส่วนคือ 1. ส่วนต้นขั้ว สำหรับเจ้าภาพเก็บไว้ 2. ส่วนสำหรับผู้ชมซึ่งในบัตรระบุ ชื่อคนรำวง วัน เวลา สถานที่แสดง ราคาบัตร ซึ่งมีเลขกำกับบัตรอยู่ที่มุมบนด้านขวา เพื่อให้ทราบจำนวนการขาย ในกรณีที่มีการประกวดทางคณะกรรมการก็จะใช้ต้นขั้วในการนับคะแนน

ตัวอย่างบัตร

1	1
บัตรรำวง	บัตรรำวงคณะดาราน้อย
คณะดาราน้อย	13 เม.ย.- 18 เม.ย 22
	ณ.วัดห้วยใหญ่ 22.00น.
1 บาท	ราคา 1 บาท

ราคาบัตร

การจำหน่ายบัตร จะเปิดจำหน่ายเมื่อการรำไหว้ครูเสร็จสิ้นลง และโฆษกประกาศให้ซื้อได้ ซึ่งจะซื้อได้ที่โต๊ะขายบัตรที่ตั้งอยู่ด้านหน้าของเวที โดยจะมีผู้ขายของทางเจ้าภาพเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อความรวดเร็วในการขายในกรณีที่มีคนมาก อาจจะมี

ผู้ขายมากกว่า 1 คน เจ้าภาพจะเป็นผู้กำหนดราคาค่าบัตร ราคาบัตรมีการเพิ่มขึ้นตามค่าครองชีพสมัยนั้นๆ เช่น จากประมาณพ.ศ.2499 บัตรมีราคา 25 สตางค์ เรื่อยมาประมาณปี พ.ศ. 2504 บัตรเพิ่มราคาเป็น 1 บาท จนกระทั่งระยะหลังสุด ประมาณ พ.ศ. 2521 บัตรเพิ่มเป็น 5 บาท

การพิมพ์บัตรจะจ้างโรงพิมพ์ พิมพ์ครั้งหนึ่งจำนวนมาก 100 แผ่นขึ้นไป ในราคา 25 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ดำเนินการก็ต้องเป็นผู้จ้างพิมพ์

การกำหนดรอบการรำ

การกำหนดรอบในแต่ละครั้งของผู้ซื้อบัตรขึ้นมารำ จะกำหนดจากจังหวัดเพลง 1 จังหวัด เมื่อหมดรอบผู้ชมต้องซื้อบัตรขึ้นมาใหม่ โดยใช้กหวีดเป็นสัญญาณหมดรอบ ซึ่งมีการกำหนดรอบดังนี้

รอบการรำมี 3 ลักษณะคือ รอบฟรี รอบปกติ และรอบเหมา

1. รอบฟรี หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ชมขึ้นมารำกับผู้แสดงโดยไม่ต้องซื้อบัตร ส่วนมากรอบฟรีจะเริ่มต่อจากการรำไหว้ครูจบลง ผู้แสดงจะรำเป็น กลุ่ม 1 รอบ จากนั้นโฆษกก็จะเปิดโอกาสใน "รอบฟรี" ให้ผู้ชมขึ้นมาใน 1 จังหวัดเพลง
2. รอบปกติ หมายถึง การเปิดขายบัตรให้ผู้ชมทั่วไปขึ้นมารำกับผู้แสดง ในอัตราปกติที่เจ้าภาพกำหนด ซึ่งจะเริ่มต่อจากรอบฟรี ในอัตราส่วนผู้แสดง 1 คน ต่อผู้ชม 1 คน โดยทางวงดนตรีเป็นผู้จัดลำดับเพลง
3. รอบเหมา หมายถึง ผู้ชมที่ต้องการรำในรอบนั้นเพียงผู้เดียว หรือเฉพาะพวกพ้องของตน ซึ่งผู้เหมามีสิทธิเลือกเพลงหรือเลือกจังหวัดได้ โดยผู้แสดงทุกคนจะต้องลุกขึ้นมา และซื้อบัตรในอัตราเหมาจ่าย ซึ่งเจ้าภาพจะเป็นผู้กำหนดราคา เช่นมีผู้แสดงทั้งหมด 15 คน ราคาบัตร 1 บาท ใน 1 รอบ เจ้าภาพจะขายบัตรได้รอบละ 15 บาท ถ้ามีผู้เหมารอบนั้น เจ้าภาพอาจจะกำหนดราคาเหมาไว้ 10 บาท ต่อรอบ เป็นการลดราคาให้ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีผู้

รางวัลในแต่ละรอบเมื่อผู้ชมซื้อบัตรขึ้นไป จะใช้บัตรได้เพียงครั้งเดียว ซึ่งก่อนการรำจะเริ่มขึ้นจะมีกรรมการผู้ทำหน้าที่เก็บบัตร และฉีกทิ้ง ป้องกันการเวียนรอบ เมื่อจบการรำในรอบนั้น ผู้ชมก็ต้องลงจากเวที โดยถ้าจะขึ้นมาในรอบต่อไปผู้ชมก็ต้องซื้อบัตรใหม่ ดังนั้นผู้ชมอาจจะซื้อบัตรครั้งเดียวจำนวนมากเพื่อจะไม่ต้องเข้าคิวอีก

การถ่ายทอดและการฝึกหัดผู้แสดงรำวง

รำวงอาชีพของตำบลห้วยใหญ่ เป็นการตั้งคณะใหม่ของผู้แสดงที่เคยเป็นผู้แสดงมาจากคณะอื่นแทบทั้งสิ้น ดังนั้นการสืบทอดการแสดงจึงมีลักษณะที่ไม่ใช่สืบทอดกันภายในครอบครัวจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกเหมือนการแสดงประเภทอื่น แต่มีลักษณะการได้รับถ่ายทอดจากหัวหน้าคณะหรือผู้ฝึกซ้อมแบบตัวต่อตัว และเป็นกลุ่ม โดยผู้ที่ได้รับถ่ายทอดจะต้องเป็นผู้แสดงประจำคณะ และมุ่งแสดงให้กับคณะของตนเท่านั้น การถ่ายทอดเป็นไปในรูปแบบของผู้ว่าจ้างกับลูกจ้างมิใช่ครูกับศิษย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เป็นการแสดงที่ต้องการผู้แสดงในวัยสาว ช่วงอายุของผู้แสดงจึงจำกัด ผิดกับเป็นช่วงที่การแสดงประเภทนี้ได้รับความนิยมแพร่หลาย ออกแสดงบ่อยครั้ง จึงมีการรับผู้แสดงใหม่อยู่เสมอให้เพียงพอกับงานแสดงซึ่งใช้เวลาฝึกหัดระยะสั้น ดังนั้นจึงไม่มีความผูกพันรัลัษณะครูกับศิษย์

หัวหน้าคณะและผู้ฝึกซ้อม ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่เคยเป็นผู้แสดงมาก่อน จึงจำวิธีแสดงมาจากคณะที่ตนเคยแสดง นำมาปรับปรุงเนื้อร้อง ทำรำ ในการรำไหว้ครูของคณะที่เป็นการแสดงหลักที่สำคัญที่สุดประจำคณะ และฝึกซ้อมให้กับผู้แสดงประจำคณะ การแสดงมี 2 ส่วนคือ 1.การรำไหว้ครู 2.การเต้นเข้าจังหวะ การฝึกหัดเริ่มจากการเต้นเข้าจังหวะก่อน การรำไหว้ครูที่ใช้ทั้งมือและเท้า ซึ่งจะมีความยากกว่าการเต้นเข้าจังหวะ โดยมีขั้นตอนการฝึกหัดดังนี้

การเต้นเข้าจังหวะ

การฝึกหัดขั้นที่ 1	หัดย่อเท้าตามเลข 1 - 2 -3 ซึ่งเป็นการนับจังหวะหลักของการเต้น ที่เขียนกำกับไว้ที่พื้น เดีนย่อเท้าขึ้นหน้า และถอยหลัง
การฝึกหัดขั้นที่ 2	ฝึกจังหวะ ซ่า ซ่า ซ่า เป็นจังหวะแรก ซึ่งเป็น

- การฝึกหัดขั้นที่ 3
- จังหวะพื้นฐานของการเต้น เนื่องจากทุกจังหวะมักจะมาจากการย่อที่ใช้จังหวะช้า ช้า ช้าเป็นหลัก โดยผู้ฝึกซ้อมจะเต้นให้ดูเป็นแบบด้านหน้า และผู้ฝึกก้าวเท้าตาม ในการเดินขึ้นและเดินลงก่อน
- การฝึกหัดขั้นที่ 4
- ผู้ฝึกซ้อมจับมือผู้ฝึกด้านข้างตัว ในลักษณะเรียงหน้ากระดาน เพื่อย้ำเท้าไปพร้อมๆกัน
- การฝึกหัดขั้นที่ 5
- ผู้ฝึกซ้อมและผู้ฝึกหันหน้าเข้าหากัน โดยผู้ฝึกซ้อมเป็นผู้นำในการฝึกเต้นคู่และนับจังหวะ
- การฝึกหัดขั้นที่ 6
- เมื่อผู้ฝึกหัดก้าวเท้าตามจังหวะที่นับได้คล่องแล้ว ก็จะต้องฝึกเข้ากับจังหวะกลอง
- การฝึกหัดขั้นที่ 7
- ถ้าหัดจังหวะช้า ช้า ช้าได้แล้ว จังหวะต่อไปคือจังหวะ ตลุ, จังหวะรำวง ซึ่งเป็นจังหวะนับ 3 เช่นกันส่วนจังหวะอื่นๆ ผู้ฝึกซ้อมจะหัดให้ตามความเหมาะสม เช่นหัดจากจังหวะที่คล้ายคลึงกันหรือเป็นจังหวะที่ใช้บ่อย
- การฝึกหัดขั้นที่ 7
- เมื่อหัดเท้าเต้นคู่เข้าจังหวะกลองได้ชำนาญแล้ว ก็จะต้องฝึกการหมุนตัว และการใช้ตัว เช่น การบิดไหล่ บิดแขน บิดสะโพก

เมื่อออกแสดงได้ ขณะแสดงผู้แสดงมีอิสระในการพลิกแพลงการย่อเท้า หรือการใช้ตัว ตามแต่ความสะดวกของผู้แสดง เช่น อาจจะเพิ่มการสะบัดขาไปด้านข้าง แต่ทั้งนี้ยังคงคงรูปแบบการย่อเท้าตามจังหวะหลักไว้ ผู้แสดงจะเป็นผู้นำในการเต้นไม่ใช่ผู้ชม เพราะผู้แสดงทุกคนจะต้องเต้นเหมือนกัน ซึ่งถ้าผู้ชมเต้นเป็น หรือเต้นไม่เป็นผู้แสดงก็ต้องเต้นตามที่ฝึกหัดมา เพื่อความเป็นระเบียบและความพร้อมเพรียงกัน

การรำไห้วครู

การฝึกหัดการรำไห้วครู จัดว่ามีความสำคัญที่สุดของการแสดง เพราะเป็นการแสดงที่บ่งบอกถึงความสามารถของผู้แสดงอย่างแท้จริง เนื่องจากต้องใช้ความชำนาญ การฝึกฝน ความพร้อมเพรียง นอกจากนี้ยังแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้ออกแบบท่ารำ ซึ่งในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียดของท่ารำและเนื้อร้อง เพื่อต้องการให้คณะของตนมีจุดเด่นกว่าคณะอื่น ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับความนิยม รับงานแสดงได้มากขึ้น ขั้นตอนการฝึกหัดมีดังนี้

การฝึกหัดขั้นที่ 1	ผู้ฝึกซ้อมแจกเนื้อร้องให้ผู้ฝึก หัดร้อง โดย ต้องร้องเป็นและจำเนื้อร้องให้ได้ ซึ่งเพลงแรกฝึกเพลงสืวนล เพราะถือว่าเป็นเพลงบูชาครู
การฝึกหัดขั้นที่ 2	หัดรำ เริ่มจากหัดเฉพาะมือก่อน โดยมีผู้ฝึก ซ้อมเป็นแบบอยู่ด้านหน้า และผู้ฝึก รำตามที่ ละครของกลอน พร้อมร้องเพลงประกอบ การรำด้วย เพื่อให้จำเนื้อร้องได้แม่นยำขึ้น
การฝึกหัดขั้นที่ 3	เมื่อหัดมือได้แล้ว ก็ฝึกเท้า ซึ่งการรำไห้วครู ของรำวง มีลักษณะการใช้เท้าที่ต่างจากการรำ ไทยมาตรฐานคือ เป็นการย่างตามจังหวะดนตรี แบบการเดินเข้าจังหวะ
การฝึกหัดขั้นที่ 4	รำเข้ากับดนตรี
การฝึกหัดขั้นที่ 5	ฝึกการรำไห้วครูในเพลงอื่นๆ ที่หัวหน้าคณะ หรือ ผู้ฝึกซ้อมจัดให้โดยใช้การฝึกตามขั้นตอน ข้างต้น

ในการฝึกหัดของแต่ละคนจะมีภาวะเบียบแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับหัวหน้าคณะว่า จะเข้มงวดมากน้อยเพียงใด เช่น ขณะฝึกหัดบางคนจะไม่บังคับให้ใส่รองเท้าฝึก แต่ในบางคณะให้ใส่รองเท้า เพราะจะได้เกิดความเคยชินในขณะแสดงที่ต้องใส่รองเท้าด้วย

ระยะเวลาการฝึกหัด

ระยะเวลาการฝึกหัดของผู้แสดงไม่เท่ากันเสมอไป ขึ้นอยู่กับความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล และการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วผู้ที่ไม่เคยหัดมาก่อน จะใช้เวลาฝึกประมาณ วันละ 3 ชั่วโมง หรือ สัปดาห์ละประมาณ 21 ชั่วโมง เป็นเวลา 2 สัปดาห์ เมื่อผู้ฝึกผ่านการฝึกพอสมควรแล้ว หัวหน้าคณะก็จะให้ออกแสดงเลยเมื่อมีงาน ในการรำไหว้ครูผู้แสดงที่มาจากใหม่ หรือผู้แสดงชั่วคราวจะต้องรำอยู่ด้านหลังผู้แสดงที่เป็นมาก่อน เพื่อจะได้รำตามอย่างผู้แสดงรุ่นพี่ได้ หรือถ้ากรณีผู้แสดงชั่วคราวก็ต้องรำตามผู้แสดงประจำคณะ ทั้งนี้เพราะแต่ละคณะมีการรำไหว้ครูที่ต่างกันด้านรายละเอียดของท่ารำ

สถานที่ฝึกซ้อม

ส่วนใหญ่จะฝึกซ้อมที่บ้านหัวหน้าคณะ เนื่องจากมีวงดนตรีพร้อม สะดวกในการฝึกซ้อม ซึ่งโดยมากหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ออกแบบท่ารำและเป็นผู้ฝึกซ้อม จะใช้ลานบ้านที่มีเนื้อที่กว้าง ในช่วงเวลาเย็นหลังจากการประกอบอาชีพหลัก ประมาณ 17.00 - 20.00น.ของทุกวัน หรือตามแต่หัวหน้าคณะจะนัดหมาย เมื่อไม่มีผู้แสดงใหม่ จะไม่ซ้อมเป็นประจำทุกวัน ยกเว้นถ้ารับงานแสดงจะฝึกซ้อมล่วงหน้าประมาณ 3 วัน ก่อนออกแสดง หรือจะนัดซ้อมเมื่อหัวหน้าคณะปรับเปลี่ยนท่ารำในการรำไหว้ครู

การประกวดและการตัดสิน

การประกวดของรำวงอาชีพมีตั้งแต่ 2 คณะขึ้นไป และที่มีการประกวดกันส่วนมากจะมีถึง 4 คณะ จากการสัมภาษณ์พบว่า มีการแข่งขันกันบ่อยที่สุดเพียง 2 คณะ เรียกว่า "ประชัน" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า"ประชัน" มีความหมายว่า แข่งขันประดังกันกับอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น การประชันของรำวงอาชีพ จึงใช้เรียกการแข่งขันที่มีลักษณะแสดงพร้อมกันให้ผู้ชมเป็นผู้ตัดสิน ส่วนคำว่า "ประกวด" มีความหมายเช่นเดียวกัน คือเป็นการแข่งขันกันเพื่อเลือกเฟ้นเอาดี แต่อาจต่างกันตรงวิธีการที่ใช้ คือการประกวดเป็นการแข่งขันที่มีมากกว่า 2 คณะขึ้นไป ซึ่งอาจมีวิธีการแข่งขันต่างจากการประชันคือ ไม่แสดงพร้อมกัน

การปะชันกันของรางวัลอาชีพนั้น มีลักษณะการแสดงให้เห็นเวทีเข้าหากัน โดยอยู่ห่างกันประมาณ 500 เมตร เพื่อไม่ให้เสียงรบกวนกัน การจัดงานทางเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดหาคณะรางวัลที่มีชื่อเสียงแต่ละคณะมาปะชันกันตามงานต่างๆ เช่น งานฝังลูกนิมิตที่ถือว่าเป็นงานบุญงานใหญ่ งานเลี้ยงของโรงเรียน สโมสร หรือองค์กรต่างๆ เพื่อหารายได้เข้าส่วนกลางของหน่วยงานนั้นๆ ในการหารายได้ลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะจัดงานมากกว่า 3 คืน เพราะเป็นการลงทุนที่ใช้ทุนสูง ดังนั้นเมื่อมีการจ้างในระยะเวลานาน ทางหัวหน้าคณะก็จะลดค่าจ้างแสดงให้ตามแต่ตกลงกัน

การแข่งขันมี 2 ลักษณะคือ 1.การประกวดคณะ 2.การประกวดผู้แสดง

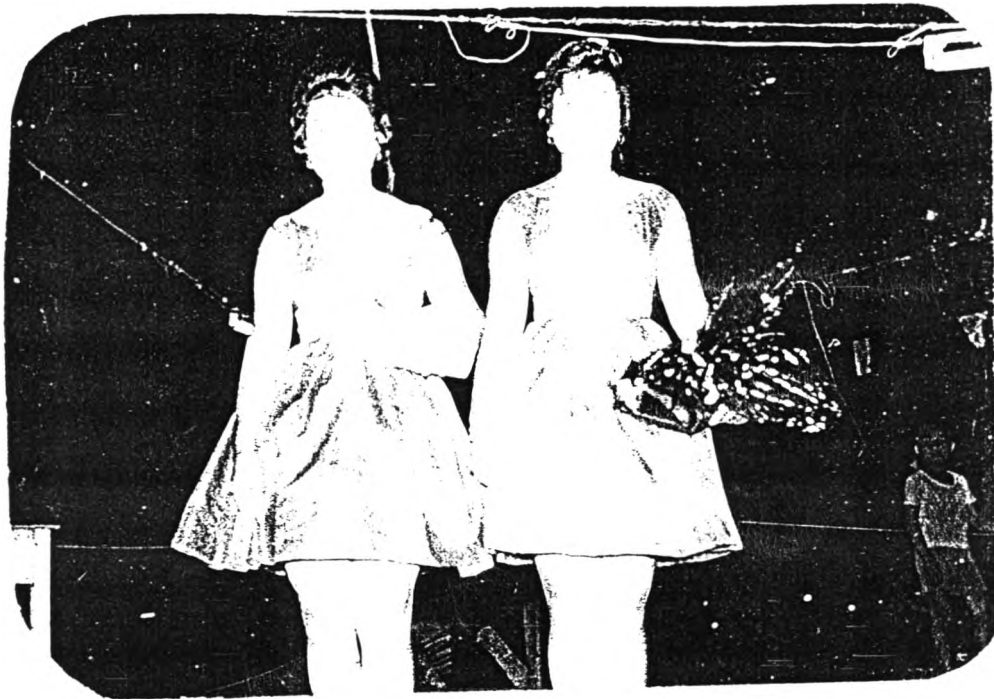
1.การประกวดคณะ คือการประกวดการแสดงของคณะ ได้แก่การรำไหว้ครูที่แต่ละคณะมีลักษณะแตกต่างกันไปทั้งท่ารำ เนื้อร้อง และดนตรี นอกจากการรำไหว้ครูแล้ว ยังพิจารณาถึงองค์ประกอบของการแสดงโดยรวมด้วยเช่น การแต่งกาย ความพร้อมเพรียงของผู้แสดง การตกแต่งเวที เป็นต้น

2.การประกวดผู้แสดง คือการประกวดความสามารถของผู้แสดงด้านการรำ และการเต้นเข้าจังหวะ ทั้งนี้จะพิจารณาถึงรูปร่าง หน้าตา และการแสดงออกของผู้แสดงประกอบกัน

การตัดสินการประกวดทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าว จะดูจากความนิยมของผู้ชมโดยมีเกณฑ์การตัดสินดังนี้

การประกวดคณะ ทางกรรมการผู้ตัดสินจะใช้วิธีการนับคะแนนจากจำนวนบัตรที่ผู้ชมขึ้นไปรำกับผู้แสดง ถ้าฝ่ายใดมีจำนวนการซื้อมากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ

การประกวดผู้แสดง ผู้แสดงแต่ละคนจะมีเลขเบอร์ดิจอยู่ที่หน้าอก โดยกรรมการจะนับคะแนนจากผู้ชมที่ขึ้นมาโค้งผู้แสดงให้ออกไปรำ ถ้าผู้แสดงคนใดมีผู้ชมมาโค้งมากที่สุดก็จะเป็นฝ่ายชนะ หรือในบางครั้งทางเจ้าภาพจะใช้วิธีการขายพวงมาลัย และให้ผู้ชมซื้อพวงมาลัยให้แก่ผู้แสดง ถ้าผู้แสดงคนใดได้รับพวงมาลัยมากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ

ภาพที่ 18 : ภาพผู้ชนะการประกวดผู้แสดง รางวัลที่ 1 และ 2 ของคณะรำวงส่งเสริมศิลป์

ที่มา : วิชา โพธิ์สัตย์

การประกวดทั้ง 2 ลักษณะ อาจจัดประกวดได้พร้อมกันในครั้งเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
 ความประสงค์ของเจ้าภาพ ซึ่งการประกวดเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถดึงความสนใจของผู้ชมใน
 การซื้อบัตรขึ้นร่วมแสดง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีส่งเสริมการขายอย่างหนึ่งที่ทำกำไรได้เร็ว
 ขึ้น

รางวัล

รางวัลของการประกวด เจ้าภาพเป็นผู้จัดหา ซึ่งถ้าเป็นการประกวดคณะจะมีรางวัลเป็นถ้วยรางวัล หรือขันเงินล้างหน้า มอบให้แก่ทางหัวหน้าคณะ ส่วนรางวัลของผู้แสดง มีทั้งถ้วยรางวัล, ขันเงินล้างหน้า และทองคำรูปพรรณมีน้ำหนักประมาณ 1 - 2 บาท (1 บาท มีมูลค่าเท่ากับ 500 บาท ประมาณพ.ศ. 2510) ถ้าการประกวดครั้งใดมีทองจะพบว่าได้รับความสนใจจากผู้ชมมากเป็นพิเศษเพราะทองคำเป็นที่นิยมและถือว่าเป็นของที่มีค่า ซึ่งการประกวดบางครั้งก็มีการทุจริตกัน โดยที่นิยมทำกันคือ ใช้เงินเป็นสินบนให้กับกรรมการผู้บังคับคณะ ถ้าฝ่ายใดให้เงินมากกว่าก็จะเป็นฝ่ายชนะ จึงทำให้ทางคณะรางวัลที่ถูกเอาเปรียบเกิดความไม่พอใจ และทะเลาะวิวาทขึ้น

ผู้ชม

ผู้ชมในที่นี้ สามารถเป็นได้ทั้ง ผู้ชมการแสดง และผู้ร่วมแสดง กล่าวคือ การแสดงรำวงอาชีพ เป็นการแสดงที่ต้องการผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ผู้ชมสามารถดูการแสดงอย่างเดียวไม่ต้องเสียค่าเข้าชม และผู้ชมยังสามารถขึ้นไปรำกับผู้แสดงได้โดยจะต้องซื้อบัตร อาจกล่าวได้ว่า การแสดงของรำวงอาชีพที่สมบูรณ์จึงต้องประกอบไปด้วย ผู้แสดง และผู้ชม โดยจุดประสงค์หลักของการแสดงคือ เป็นการเต้นคู่ และต้องการขายบัตร

ผู้ชมที่ขึ้นไปแสดงร่วมด้วย ไม่จำกัดเพศ อายุ และความสามารถ ทั้งนี้พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่ไม่สามารถเต้นตามจังหวะกับผู้แสดงได้ เพียงแต่เต้นคู่กันไปรอบวงเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นชายหนุ่มที่ขึ้นไปร่วมแสดง เพราะต้องการพูดคุย ทำความรู้จักกับผู้แสดงที่เป็นหญิงสาว โดยมีสิทธิเลือกผู้แสดงในการรำด้วย จนในบางครั้งถึงกับมีการจ้องตัวผู้แสดงระหว่างผู้ชมด้วยกัน เป็นเหตุให้เกิดการชกต่อย ทะเลาะวิวาท จนทำให้หยุดการแสดงไปในที่สุด

สรุป

จังหวัดชลบุรี เป็นเมืองที่มีความเจริญทางการค้ามากกว่าจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ด้านกิจกรรม อุตสาหกรรม และยังเป็นท่าเรือสำคัญ เป็นทางผ่านของนักเดินเรือต่างชาติที่เข้ามาค้าขายกับประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจดี

ซึ่งทำให้มีผู้คนอพยพมาตั้งหลักแหล่ง เข้ามาค้าขาย รวมไปถึงคณะรำวงต่างๆ ที่ได้เข้ามารับจ้างแสดงในจังหวัดชลบุรี เกิดเป็นการแสดงเพื่อการค้าที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง คณะรำวงที่เกิดขึ้นภายในจังหวัด แบ่งได้เป็น 2 ช่วงคือ

1. การตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499-2510
2. การตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504-2521

การตั้งคณะในช่วงแรก เป็นการตั้งคณะของรำวงจากจังหวัดอื่น เข้ามารับจ้างแสดงภายในจังหวัดได้รับความนิยมมาก รวม 11 ปี และหมดความนิยมไปเนื่องจากเกิดการตั้งคณะของคนภายในจังหวัดที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง ซึ่งได้รับความนิยมมากกว่า พบว่า คณะที่เกิดขึ้นใหม่นี้ได้รับรูปแบบการแสดงรำวงอาชีพมาจากคณะในช่วงแรก เนื่องจากได้เคยเป็นผู้แสดงในคณะแรกมาก่อน

คณะรำวงที่เกิดในช่วงหลังนี้ เกิดขึ้นในหมู่บ้านห้วยใหญ่ถึง 4 คณะ ด้วยกัน ซึ่งมีลักษณะ การประกอบธุรกิจและรูปแบบการแสดงที่เหมือนกัน

รำวงอาชีพนิยมแสดงตามงานรื่นเริงต่างๆ ส่วนมากเป็นงานบุญของชาวบ้านจัดที่วัด ร่วมกับมหรสพอื่นในตอนกลางคืน หรือไปแสดงตามงานเลี้ยงฉลองขึ้นอยู่ด้วยความประสงค์ของเจ้าภาพ โดยมีหัวหน้าคณะเป็นผู้ควบคุมผู้แสดงและวงดนตรี การประกอบธุรกิจพบว่ามี 2 ลักษณะคือ มีการรับงานจากเจ้าภาพที่มาว่าจ้าง หรือทางคณะติดต่อขอเป็นเจ้าภาพเอง ทั้งนี้ฝ่ายผู้เป็นเจ้าภาพเป็นผู้ดำเนินการจัดงาน ด้านติดต่อขออนุญาตแสดง สถานที่ ไฟ เวที และมีสิทธิในการขายบัตรเพื่อหารายได้ โดยทางคณะรำวงเป็นผู้รับผิดชอบด้านการแสดงและวงดนตรี รำวงอาชีพแสดงตั้งแต่เวลา 20.00น.-02.00น. เป็นเวลาปกติ ซึ่งอาจเพิ่มต่อจากนั้นอีกประมาณ 1-2 ชั่วโมง เจ้าภาพจะพิจารณาจากความต้องการของลูกค้า การแสดงในแต่ละครั้งมีช่วงเวลาการจัดไม่เท่ากันมีตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ถึงประมาณ 7 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของเจ้าภาพ

การแสดงรำวงอาชีพ เป็นการแสดงกลุ่มของหญิงในวัยสาว ที่มีอายุประมาณ 12 ปีขึ้นไปถึง 25 ปี โดยการแสดงแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การรำไหว้ครูและการเดินเข้าจังหวะ การรำ

ไหว้ครูเป็นการรำในช่วงแรกของกลุ่มผู้แสดง เพื่อแสดงความเคารพต่อครูหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่ง บทไหว้ครูที่นำมาประกอบการรำนั้น พบว่า มีลักษณะการนำบท วรรณคดีที่ตัดตอนมาใช้ ซึ่งเหมือนกับการแสดงพื้นบ้านประเภทอื่น เช่น ลิเก ละครชาตรี ฯลฯ จากนั้นเป็นการรับจ้าง รำกับลูกค้ำที่มาซื้อบัตรจากเจ้าภาพขึ้นไปรำบนเวที โดยที่ลูกค้ำสามารถเลือกรำกับผู้แสดง และเลือกเพลงที่ใช้รำได้

เพลงในการรำไหว้ครูใช้เพลงไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเรายกย่องเพลงไทยว่าเป็นเพลง ครู มีความศักดิ์สิทธิ์ทำให้รุ่งเรือง เพลงและดนตรีที่ใช้ประกอบการรำและการเต้นนั้นใช้เพลง ลูกทุ่งที่กำลังเป็นที่นิยมในยุคนั้น บรรเลงโดยวงดนตรีสากลเป็นหลัก และใช้เครื่องประกอบ จังหวะของไทย เป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้เป็นการบรรเลงเพื่อการเต้นในจังหวัดและเดินทางไป ตามนโยบายของจอมพลป. พิบูลสงครามที่ส่งเสริมดนตรีสากลที่สืบทอดมา

นักดนตรี เป็นเพศชายในวัยต่างๆ กันในหมู่บ้าน ซึ่งมีลักษณะเวียนแสดงแต่ละคนละ ส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีรุ่นใหม่ที่ภายในหมู่บ้านที่ฝึกหัดเพื่อหารายได้กับคณะรำวงอาชีพ โดยการฝึกหัดใช้การไล่เสียงและการจำจังหวะ ไม่มีการใช้โน้ต ฝึกจากเครื่องประกอบจังหวะก่อน และเลือกฝึกตามความถนัดของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นคือฝึกจังหวะก่อนแล้วค่อยฝึกทำนอง นักดนตรีจะได้ค่าจ้างเป็นรายวันจำแนกตามเครื่องดนตรี พบว่า ผู้เล่นเครื่องดนตรีประเภท เครื่องเป่าและกลอง จะได้ค่าจ้างมากกว่านักดนตรีที่เล่นเครื่องดนตรีชนิดอื่น เนื่องจากใช้ ระยะเวลาฝึกหัดนาน และมีความยาวมากกว่า นอกจากนี้ค่าจ้างยังขึ้นอยู่กับสถานที่แสดง ระยะเวลาที่แสดง และข้อตกลงระหว่างหัวหน้าคณะกับนักดนตรี

การแต่งกายของนักดนตรี เน้นความสุภาพเรียบร้อยใส่เหมือนกันทั้งกลุ่ม

ผู้แสดง หรือเรียกว่า "นางรำ" เป็นหญิงภายในตำบลห้วยใหญ่ ลักษณะสำคัญคือ เป็นผู้แสดงกลุ่มเดียวกัน เวียนแสดงแต่ละคณะ ซึ่งทำให้ตำบลห้วยใหญ่รับงานได้มาก พบว่า ผู้แสดงมีอายุประมาณ 12-25ปี เพราะอายุน้อยเป็นตัวกำหนดความนิยมของผู้ชม ดังนั้นผู้ หญิงอายุมากแล้วจะไม่มาเป็น นางรำที่มีอาชีพประจำอยู่ก่อนและมาเป็นผู้แสดงรำวง เป็น อาชีพเสริม หลักเกณฑ์การเลือกผู้แสดงนั้นพิจารณาจากรูปร่าง หน้าตา เป็นอันดับแรก

เพราะสามารถดึงดูดลูกค้าได้มาก หญิงสาวในตำบลห้วยใหญ่นิยมเป็นผู้แสดงของคณะรำวงอาชีพ นอกจากจะเป็นการหารายได้แล้ว ยังถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เพราะได้แสดงความสามารถ ซึ่งในสังคมขณะนั้นยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม การเข้าเป็นผู้แสดงรำวงส่วนใหญ่หัวหน้าคณะจะเป็นผู้ติดต่อขออนุญาตกับผู้ปกครองของผู้แสดง โดยเมื่อผู้ปกครองอนุญาตแล้วหัวหน้าคณะมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลผู้แสดงเสมือนเป็นผู้ปกครอง ซึ่งนักแสดงต้องเชื่อฟังหัวหน้าคณะเช่นกัน

ผู้แสดงจะได้ค่าจ้างเป็นรายวันเท่ากันทุกคน ในเวลาแสดงปกติถ้ามีการเพิ่มเวลาแสดง แสดงต่างจังหวัด หัวหน้าคณะจะเพิ่มค่าจ้างให้โดยหัวหน้าคณะจะพิจารณาอัตราค่าจ้าง ซึ่งผู้แสดงไม่มีสิทธิเรียกร้องเนื่องจากผู้แสดงต้องการหารายได้เพิ่ม เพื่อช่วยเหลือครอบครัวจึงเป็นความสมัครใจของผู้แสดงเอง

หัวหน้าคณะเป็นผู้ฝึกสอนผู้แสดง ในฐานะลูกจ้างกับนายจ้าง โดยเริ่มจากการย่ำเท้าในการเดินเข้าจังหวะก่อนการรำไหว้ครู เนื่องจากการเดินเข้าจังหวะใช้การย่ำเท้าเพียงอย่างเดียว ฝึกง่ายกว่าการรำไหว้ครูที่ใช้ทั้งมือและเท้าแสดงท่าทาง การฝึกหัดผู้แสดงใช้ระยะเวลาสั้นประมาณ 2 สัปดาห์ ก่อนออกแสดง ทั้งนี้เพราะว่าไม่เคร่งครัดเรื่องการแสดงหรือความสามารถ มุ่งเน้นผู้แสดงที่รูปร่าง หน้าตาเป็นหลัก ใช้ผู้แสดงจำนวนมากให้เพียงพอกับความต้องการของลูกค้า

การแสดงรำวงอาชีพ แบ่งการแสดงเป็น 2 ส่วน คือ การรำไหว้ครูและการเดินเข้าจังหวะ การรำไหว้ครูเป็นการรำบูชาครู หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอพรให้การแสดงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งเป็นอันดับแรกของการแสดง จากนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ลูกค้าซื้อบัตรขึ้นไปรำหรือไปนั่งจอกกับผู้แสดง โดยกำหนดการรำเป็นรอบจากเพลง ใน 1 จังหวะ มีโฆษกเป็นผู้ให้สัญญาณนกหวีดในแต่ละรอบ

การกำหนดรอบการรำมี 3 ลักษณะ คือ รอบฟรี รอบปกติ และรอบเหมา

รอบฟรี ผู้ชมสามารถขึ้นไปรำกับผู้แสดงโดยไม่ต้องซื้อบัตร

รอบปกติ ผู้ชมต้องซื้อบัตรขึ้นไปรำ หรือนั่งจอกกับผู้แสดงในอัตราปกติ

กำหนดใน 1 รอบ

รอบเหมา ผู้ชมซื้อบัตรในอัตราเหมาจ่ายตามที่เจ้าภาพกำหนด โดยมีสิทธิ
รับเพียงผู้เดียว กับผู้แสดงทั้งกลุ่มหรือเรียกพวกของตนมารับด้วย
และมีสิทธิเลือกเพลงหรือจังหวะได้

งานเทศกาลที่จัดขึ้นอย่างใหญ่ เช่น งานฝังลูกนิมิต งานสงกรานต์ มักมีการ
ประกวดร้องด้วย ซึ่งการประกวดมีการแข่งขันระหว่างคณะหรือเป็นการประกวดระหว่างผู้
แสดง ทั้งนี้จะตัดสินจากจำนวนบัตรของผู้ชมที่มากที่สุด เป็นการให้คะแนน

เครื่องแต่งกายของผู้แสดงแต่งกายเหมือนกันทั้งกลุ่ม โดยเป็นชุดเสื้อและกระโปรงที่
ตัดขึ้นติดกันเป็นชุดเดียว มีทั้งหมด 7 สี เนื่องจาก 1.ประหยัดค่าใช้จ่าย 2.กำหนดตาม
สัปดาห์จะได้ไม่ซ้ำกัน 3.ผู้แสดงเข้าใจตรงกันไม่ต้องนัดล่วงหน้า ผ้าที่ใช้นิยมใช้ผ้าเงามัน
เพราะจะทำให้ใหม่ตลอดเวลา ใส่รองเท้านุ่มส้น กำหนดการใส่ตามสีประจำวันที่มีการแสดง
ใน 1 สัปดาห์ ชุดแต่งกายมีลักษณะเป็นไปตามแบบสากลตามนโยบายรัฐบาลในสมัยจอมพล
ป. พิบูลสงคราม

เวทีแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เวทีสำหรับแสดงและเวทีวงดนตรี โดยเวทีแสดงจะอยู่ส่วน
หน้า มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีบันไดขึ้น 2 ข้าง ขนาดของเวทีบรรจุคนได้ประมาณ 30-
40 คน ด้านหน้าเวทีจัดเป็นห้องชายบัตร และเวทีวงดนตรีอยู่ส่วนหลัง เวทีวงดนตรีมีขนาด
เล็กกว่าเวทีแสดงครึ่งหนึ่ง มีลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสสำหรับนักดนตรีประมาณ 5-6 คน

ผู้ชมหรือลูกค้าของร้านอาชีพมีทุกเพศทุกวัย ส่วนมากจะเป็นลูกค้าผู้ชายที่ต้องการ
ขึ้นไปเต้นคู่กับผู้แสดงหญิง ผู้แสดงไม่จำเป็นต้องมีความสามารถในการเต้น

ลักษณะการแสดงของร้านอาชีพที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
ค่อนข้างจะคงรูปแบบของร้านอาชีพได้อย่างครบถ้วน ซึ่งรูปแบบร้านอาชีพนี้เป็นแบบเดียว
กันทั่วทั้งประเทศ ทั้งนี้จะแตกต่างกันบ้างในเรื่องวิธีการแสดง ทำให้ร้านแต่ละจังหวัดมีเอกลักษณ์

ลักษณะเฉพาะตัวตามท้องถิ่นของตน ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงวิธีการแสดงร่าวางอาชีพอของตำบล
ห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในบทต่อไป